

МЕДИЧНА КАДЕМІЯ

№ 20 (541)
ГАЗЕТА ЗАСНОВАНА 1997 РОКУ
27 жовтня 2021 року

ДНІ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

ПРЕДСТАВИЛИ ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ УНІВЕРСИТЕТУ В НІГЕРІЇ

За підтримки Посольства України в Нігерії та особисто Надзвичайного і Повноважного посла Валерія Кірдоди в місті Абуджа відбулися Дні української освіти в Нігерії «Study in Ukraine-2021». Мета – популяризувати вищу та професійно-технічну освіту в Україні на ринку освітніх послуг країн Західної Африки. Цей захід також підтримали Торгово-промислова палата України та Український державний центр міжнародної освіти.

Разом з УДМЦО були представлені Харківський національний університет імені В.Каразіна, Тернопільський національний медичний університет імені Івана Горбачевського, Міжнародний гуманітарний університет, Сумський державний університет, Міжнародний європейський університет та Одеський державний аграрний університет.

У перший день заходу з вітальним словом виступили другий секретар Посоль-

ства України в Нігерії Солтис Богдан Михайлович та представник Міністерства освіти Нігерії, донька якої, до речі, навчається в Україні.

Тернопільський національний медичний університет репрезентувала заступниця директора центру виховної роботи та культурного розвитку, доцентка Олена Покришко, яка передала слова вітань від ректора ТНМУ, професора Михайла Корди. У своїй презентації вона продемонструвала досягнення університету в навчальній, науковій, міжнародній діяльності та високий рівень підтримки іноземних студентів, їхніх ініціатив у виші.

Під час виставки відбулося також інтерактивне спілкування з потенційними абітурієнтами та їхніми батьками.

Олена ПОКРИШКО,
доцентка кафедри мікробіології,
вірусології та імунології ТНМУ

ОГОЛОШЕННЯ

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО» МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ ОГОЛОШУЄ КОНКУРС НА ЗАМІЩЕННЯ ПОСАД: НА МЕДИЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ:

– професора кафедри іноземних мов – 1 посада;

– професора кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін – 2 посади.

Вимоги до претендентів: повинен мати науковий ступінь доктора наук, вчене звання доцента або професора відповідно до профілю кафедри, стаж науково-педагогічної роботи не менше 9 (дев'ять) років.

– доцента кафедри анестезіології та інтенсивної терапії – 1 посада;

– доцента кафедри медичної біохімії – 2 посади;

– доцента кафедри оториноларингології, офтальмології та нейрохірургії – 1 посада;

– доцента кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін – 1 посада;

– доцента кафедри української мови – 1 посада;

– доцента кафедри невідкладної та екстреної медичної допомоги – 1 посада.

Вимоги до претендентів: повинен мати науковий ступінь кандидата наук (доктора філософії) чи доктора наук, стаж науково-педагогічної роботи не менше 4 (чотирьох) років.

– старшого викладача кафедри медичної біохімії – 1 посада.

Вимоги до претендентів: повинен мати науковий ступінь кандидата наук (доктора філософії), стаж науково-педагогічної роботи не менше 3 (трьох) років.

НА СТОМАТОЛОГІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ:

– доцента кафедри ортопедичної стоматології – 1 посада.

Вимоги до претендентів: повинен мати науковий ступінь кандидата наук (доктора філософії) чи доктора наук, стаж науково-педагогічної роботи не менше 4 (чотирьох) років.

НА ФАКУЛЬТЕТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ:

– доцента кафедри педіатрії № 2 – 2 посади.

Вимоги до претендентів: повинен мати науковий ступінь кандидата наук (доктора філософії) чи доктора наук, стаж науково-педагогічної роботи не менше 4 (чотирьох) років.

Термін подачі документів – один місяць з дня оголошення.

Звертатися:

46001, м. Тернопіль,
майдан Волі, 1
відділ кадрів, тел. 0352 - 52-14-64

СТУДЕНТИ: ПОГЛЯД ЗБЛИЗЬКА

Богдан ДУБІНЧАК – студент 5 курсу стоматологічного факультету.

Стор. 5

У НОМЕРІ

Стор. 3-4

АКАДЕМІК ІСААК ТРАХТЕНБЕРГ: «УСІМ, ЧОГО В ЖИТТІ ДОСЯГНУВ, ЗОВОВ'ЯЗАНИЙ НАСАМПЕРЕД МАТЕРІ ТА БАТЬКОВІ»

Видатний український вчений у галузі профілактичної медицини, академік НАМН України, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії в галузі науки і техніки України, почесний професор Тернопільського національного медичного університету імені Івана Горбачевського та інших наукових закладів Ісаак Михайлович Трахтенберг свою наукову діяльність присвятив дослідницькій та практичній роботі в таких пріоритетних нині галузях медицини, як токсикологія, гігієна, медицина праці, медична екологія.

Стор. 6-8

ПРОФЕСОРКА ЛАРИСА ФЕДОНЮК: «ЛЮБЛЮ ЖИТТЯ В УСІХ ЙОГО ПРОЯВАХ»

Лариса Федонюк – доктор медичних наук, професорка, завідувачка кафедри медичної біології ТНМУ, авторка та співавторка майже 600 навчально-методичних і наукових публікацій, восьми підручників, десяти посібників, семи монографій. Наукова й викладацька діяльність Лариси Ярославівни, її плідна участь у міжнародних наукових дослідженнях і проєктах, її відданість справі та велика працелюбність викликають глибоку повагу. Сьогодні професорка в нашій «Вітальні» ділиться спогадами про дитячі, шкільні, студентські роки й етапи професійного становлення, розповідає про найдорожчих серцю людей та духовні цінності, які сповідує.

АКАДЕМІК ІСААК ТРАХТЕНБЕРГ: «УСІМ, ЧОГО В ЖИТТІ ДОСЯГНУВ, ЗОБОВ'ЯЗАНИЙ НАСАМПЕРЕД МАТЕРІ ТА БАТЬКОВІ»

11 листопада святкуватиме свій день народження видатний український вчений у галузі профілактичної медицини, академік НАМН України, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії в галузі науки і техніки України, почесний професор Тернопільського національного медичного університету імені Івана Горбачевського та інших наукових закладів Ісаак Михайлович Трахтенберг. Свою наукову діяльність учений присвятив дослідницькій та практичній роботі в таких пріоритетних нині галузях медицини, як токсикологія, гігієна, медицина праці, медична екологія. Він і сьогодні, а це майже 50 років, очолює науковий колектив дослідників з медицини праці та профілактичної токсикології Державної установи «Інститут медицини праці імені Ю.І. Кундієва Національної академії медичних наук України». Він і сьогодні, як і впродовж майже 20 років, підготував подарунок для своїх колег і друзів – тепер це друге видання, перероблене й доповнене «Слово про alma mater, її вихованців, учителів і мудрих попередників» до 180-річчя від дня заснування Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (1841–2021), іменний покажчик якого налічує понад 1150 прізвищ.

– Ісааку Михайловичу, народилися Ви в Житомирі, але дитинство та юність провели в Києві. Цікаво дізнатися про Ваші родинні корені, найяскравіші спомини дитинства та дорогих серцю людей, які визначили ваш шлях у майбутньому?

– Уже не раз говорив і писав, що всім, чого в житті досягнув, зобов'язаний насамперед матері та батькові. На мені були зосереджені всі їхні батьківські почуття, можливо, багато в чому й тому, що був я єдиною дитиною в сім'ї. Завжди мати та тато оточували мене любов'ю та відданістю. Зрозуміло, я теж відповідав їм синівською прихильністю та любов'ю, хоча не завжди зовні виявляв свої почуття, боявся, напевно, видатися сентиментальним. Через молодість своїх літ? Ймовірно. Але як я зараз шкодую про це! Адже саме батьківська доброта й тепло зігрівали мене у складних перипетіях прожитих років, надавали впевненості у собі.

Народився я під кінець першої чверті ХХ століття у славному місті Житомирі, що віддалено нагадує Київ, де живу тепер усе свідомо життя. Батько – Михайло Володимирович – працював на цукровому заводі, мати – Розалія Ісааківна – займалася домашнім господарством. Через три роки, 1926-го, сім'я переїхала до Києва, й раннє дитинство в Житомирі, по суті, не збереглося в пам'яті.

Подальші дитячі, а потім і юнацькі роки пов'язані зі спогадами про київську рідну вулицю Тарасівську, де проживав з матір'ю та батьком у будинку номер шість.

Батько після переїзду до Києва та закінчення Робочого університету, який дав йому технічну освіту, все подальше життя

присвятив роботі в промисловому виробництві та на транспорті. У найважчі роки Другої світової війни батько керував транспортним цехом Челябінського електродного заводу, потім працював уповноваженим Наркомату кольорової металургії по Південно-Уральській залізниці. Після повернення до Києва він працював начальником відділу технічного забезпечення на одному з «номерних» київських підприємств, а останні роки – директором деревообробного заводу «Київміськбуду». Батько завжди користувався повагою та шаную в робітничих колективах, які йому довелося очолювати. У віці 56 років від серцевого нападу помер на роботі.

Після смерті батька мати почала працювати в бібліотеці Київського інституту ортопедії та травматології. Носила книги хворим у палати, перекладала з французької наукові праці, коли в інституті виникала в цьому необхідність. Тут користувалася вона серед співробітників і хворих великою повагою.

Батьки віддавали моєму вихованню та подальшому становленню роки свого життя й не легкої праці. Всіма своїми майбутніми успіхами я зобов'язаний їм – матері та батькові, відносно яких в родині були для мене світлим прикладом, якому завжди прагну слідувати.

– З Вашої біографії у Вікіпедії дізналася, що медичну обрали не одразу, спочатку вступили на філологічний факультет, але довго не

провчилися й через рік стали студентом лікувального факультету Київського медінституту...

– Закінчення школи й початок навчання в Київському університеті на філологічному факультеті, де провчився лише перший курс, а потім – в Київському медичному інституті на лікувальному факультеті збіглося з початком сорокових років, Другою світовою війною, евакуацією на Урал. Пригадую тривожні літні місяці першого воєнного року в Києві, коли разом з іншими студентами брав участь у роботах з будівництва оборонних споруд, важкий переїзд з інститутом до Харкова, багатоденну евакуацію до Челябінська.

У Челябінську понад два роки я поєднував навчання в інституті з роботою на будівництві оборонно-промислового об'єкта як інструментальник «Челябнергомонтажу», а також з громадською діяльністю. За цим скупими біографічними даними – дні та ночі повсякденної праці й навчання, загальних співпережи-

не, став Вашим наставником і кому завдячуєте своїми досягненнями?

– Випускні іспити склав 1946 року, отримав диплом з відзнакою й вчена рада інституту рекомендувала мене на наукову роботу. Далі були дні роздумів про майбутню діяльність. Як випускника лікувального факультету мене вабила терапія. Але порада мого майбутнього вчителя – директора інституту Льва Івановича Медведя, який одночасно очолював в ті роки кафедру гігієни праці, зіграла вирішальну роль. Склавши конкурсні іспити, був зарахований до аспірантури при цій кафедрі, а отже, і визначив свою подальшу долю, обравши сферою професійної діяльності профілактичну медицину.

Розпочав свою науково-дослідницьку та педагогічну діяльність на кафедрі гігієни праці спочатку асистентом, а вже за кілька років був обраний за конкурсом на посаду доцента. Під керівництвом Льва Івановича Медведя розвивав і втілював ідеї свого вчителя з питань токсикології

лабораторію промислової гігієни та токсикології та зробили фактично сенсаційні дослідження в цій галузі. Які з них є особливо значимими для Вас і чому?

– Із переходом на посаду завідувача лабораторії промислової токсикології Київського НДІ гігієни праці та профзахворювань 1972 року я мав нові можливості в розвитку обраного наукового напрямку токсикології – важких металів. Зокрема, це стосувалося розширення спектра досліджуваних важких металів, оцінки їхнього впливу на здоров'я працівників й об'єкти біосфери, подальшого теоретичного опрацювання фундаментальної проблеми обґрунтування критеріїв шкідливої та небезпечної дії важких металів на організм, їх застосування в практиці токсиколого-гігієнічних досліджень. За цикл наукових праць «Важкі метали як небезпечні для людини забруднювачі довкілля України: медико-екологічні дослідження, обґрунтування й досвід впровадження профілактичних заходів» я разом зі своїми колегами з університету – академіками Ю.І. Кундієвим, Є.Г. Гончаруком 2002 року удостоїлися Державної премії України в галузі науки і техніки. В лабораторії також за ці роки розроблялися проблеми «ртутної небезпеки», «норми» в профілактичній токсикології, проблеми вікової токсикології, зокрема, дія малих доз хімічних речовин і реакції на них організму залежно від віку та ін. Водночас з традиційними експериментами на тваринах для вивчення токсичності ксенобіотиків впроваджуються альтернативні методи і тест-системи, що є нині на часі.

– Нині з упевненістю можна говорити про створення наукової школи академіка І.М. Трахтенберга. За Вашою та ініціативою академіка Ю.І. Кундієва було впроваджено дослідження нового наукового напрямку – нанотоксикології. Чого вдалося досягти в цій інноваційній сфері?

– Одним з перших в Україні питання безпеки нанотехнологій та наноматеріалів порушив академік Ю. І. Кундієв, який ще 2010 року на семінарі з етики нанотехнологій і нанобезпеки зазначив: «Ми усвідомлюємо, що розвиток нанотехнологій сприяє прогресу науки та техніки, тому медико-біологічні дослідження з нанобезпеки потрібно проводити своєчасно, в повному обсязі. А для цього важливо об'єднати зусилля токсикологів, гігієністів і матеріалознавців».

(Продовження на стор. 4)

вань, які об'єднували в ті роки всіх нас – студентів і викладачів, роки гіркоти воєнних поразок і радощів перших перемог.

Найзнаменнішим для нас було шосте листопада 1943 року, коли прийшла звістка про визволення Києва. Пам'ятаю сльози радості рідних і товаришів, сльози смутку та горя тих, хто дізнався про загибель своїх близьких. Тоді вперше прозвучали два страшних слова «Бабин Яр»...

Після Нового року ми почали готуватися до повернення до Києва. Влітку ж – приїзд у рідні місця, робота з відновлення інституту, навчання перших повоєнних років.

– Вашим професійним вибором стала профілактична медицина. Хто спонукав до вибору саме цього напрямку. Яким було входження в цю сферу медицини? Хто, влас-

ретьорганічних сполук. Перші експериментальні розробки були присвячені етилмеркурфосфату та етилмеркурхлориду, результати яких згодом були узагальнені в кандидатській дисертації «К токсикології органічних сполук ртуті – етилмеркурфосфата та етилмеркурхлориду», яку захистив 1950 року. Надалі займався експериментальними та гігієнічними спостереженнями з проблеми впливу на організм потенційно токсичних речовин, захистив докторську дисертацію на тему «Микромеркуриалізм як гігієнічна проблема». Після затвердження дисертації 1964 року був обраний на посаду професора кафедри, а 1966-го мені було присвоєно звання професора.

– Далі Ваш шлях проліг до нинішнього Інституту медицини праці, де Ви заснували

РЕКОНСТРУЮВАЛИ ПОВСТАНСЬКУ КРИЇВКУ

Побачити те, як виглядала повстанська армія тепер можна у навчально-оздоровчому комплексі «Червона калина» Тернопільського національного медичного університету імені Івана Горбачевського. Під час офіційного відкриття 13 жовтня біля неї відбулася реконструкція бою повстанців з енкаведистами. В театралізованому дійстві взяли участь студенти ТНМУ, члени громадської організації «Інститут дослідження національної спадщини».

Відразу й не здогадаєшся, де вхід до криївки, бо виглядає, як звичайний колодязь. Організатори проекту Леонід Кравчук, доктор історичних наук, та Тарас Кадобний, кандидат філософських наук, задумали все так, аби за інтер'єром та екстер'єром усе нагадувало часи підпілля. Схрон робили за згадками довгожителів, а роботи тривали чотири місяці.

«У нас зародилася ідея відродити краплинку нашої історії, краплинку історії боротьби українського народу за свою незалежність, а після прочитання книги Федора Венженевича «Нас не здолали», ми зрозуміли, що потрібно втілити задумане», — розповів доктор історичних наук Леонід Кравчук.

Леонід Васильович подякував ректорові ТНМУ, професору Михайлові Корді та керівництву університету за підтримку й віру в їхні сили, а також за подаровані експонати для криївки.

Священний обов'язок нащадків — берегти пам'ять про героїчне минуле, Другу світову війну, передавати власні знання

Ректор ТНМУ, професор Михайло КОРДА: «УПА була найяскравішим феноменом історії України ХХ століття»

молодому поколінню про подвиги українців, про героїзм воїнів Української повстанської армії. Ці люди несли весь тягар боротьби за волю й незалежність України.

Воїнами УПА ставали кращі сини й доньки українського народу. На боротьбу вони йшли в розквіті сил. Йшли добровільно та були готові на все: голод, холод, гоніння, на рани й муки, на кров і смерть.

Учасників зустрічі привітав ректор ТНМУ, професор Михайло Корда: «14 жовтня — великий день, коли є велика кількість дуже важливих для кожного українця свят. Йдеться і про Покрову, і про День українського козацтва, і про

День створення УПА, і про найактуальніше для всіх нас свято — День захисників і захисниць України. Зовсім не випадково ці свята поєдналися, адже саме таким чином ми показуємо зв'язок між поколіннями всіх тих, хто боровся за українську землю, хто захищав нашу свободу та нашу незалежність. Я переконаний, що саме тому, що ми пам'ятаємо попередників, зараз є кому захищати Україну».

Михайло Михайлович зауважив, що Українська повстанська армія була одним з найпотужніших партизанських рухів світу та найяскравішим феноменом історії України ХХ століття. За словами ректора, досвід підпілля й боротьби УПА вивчали та вивчають в інших країнах. На героїзмі учасників визвольно-революційного підпілля виховуються нові покоління українців.

Михайло Корда вручив грамоти Тернопільської міської ради

членам ГО «Інститут дослідження національної спадщини» за активну участь у громадському житті, високий професіоналізм, співпрацю зі студентською молоддю, підтримку студентських творчих і професійних починань, приурочених національно патріотично вшануванню історичних подій та з дня нагоди Дня українського козацтва й свята Покрови Пресвятої Богородиці, а саме доценткам Наталії Боцюк, Оксані Багрій-Заяць, Наталі Калинюк, Ларисі Кравчук, кандидату медичних наук Оксані Яворській.

Вокальний квартет «Акорд» Тернопільської обласної філармонії виконав кілька повстанських пісень.

Володимир Росоловський, начальник управління з питань соціальної роботи, сімейної та гендерної політики, протидії торгівлі людьми департаменту соціального захисту населення Тернопільської обласної державної адміністрації, продекламував поетичний твір «Скажи, бабусю, чи даремно вмирили повстанців».

Піднесення патріотичного духу та нездоланності українського народу долинули з уст громадського діяча, публіциста й літературознавця Володимира Барни.

Голова Тернопільського козацтва Володимир Мосейко висловив слова подяки за бажання те-

перішнього покоління вивчати історію свого народу.

Прочитати поезію про боротьбу повстанців доручили доцентів кафедри медичної фізики, діагностичного та лікувального обладнання Валерію Дідуху.

На завершення презентували давно забуті українські страви, згадували про наші звичаї. Музей-криївка стане місцем шани полеглих героїв Української повстанської армії. Тут зможуть організувати історичні реконструкції члени науково-краєзнавчої студії ТНМУ «Терполяни». В криївці можуть відбуватися виїзні заняття з історії для студентів Тернопільського медичного університету. Вона також слугуватиме чудовим об'єктом для ознайомлення гостей зі Східної України та представників іноземних делегацій з історією боротьби нашого народу за незалежність. Відвідини криївки закарбуються в пам'яті набагато краще й надовше, ніж теоретична лекція.

**Соломія ГНАТИШИН.
Світлини авторки**

ЗНАНЕ ІМ'Я

АКАДЕМІК ІСААК ТРАХТЕНБЕРГ: «УСІМ, ЧОГО В ЖИТТІ ДОСЯГНУВ, ЗОБОВ'ЯЗАНИЙ НАСАМПЕРЕД МАТЕРІ ТА БАТЬКОВІ»

(Закінчення. Поч. на стор. 3)

Науковці нашої лабораторії з 2010 року виконують експериментальні дослідження з оцінки токсичності важких металів у формі наночастинок, у модельних дослідах in vitro та in vivo. Отримані результати використані для здійснення гігієнічного регулювання та прогнозування можливих ризиків негативних ефектів впливу наночастинок і наноматеріалів на організм працюючих та інших категорій населення. Разом з науковцями Національного медичного університету імені О. О. Богомольця запропоновано методи контролю за наноматеріалами, що мають потенціал небезпеки для здоров'я людини в повітрі робочої зони, які застосовують під час прийняття рішень щодо зниження ризиків, пов'язаних з присутністю в повітрі наночастинок і наноматеріалів штучного походження.

— **Окрім наукових публікацій, яких у Вас незліченна кількість, особливої уваги заслуговує й Ваш талант як**

гострого публіциста та автора мемуарної прози. Ваші спогади, нотатки із записників, нариси, статті викликають неабияке захоплення. Як відчули, що мусите ділитися словом з тисячами людей, звідки приходить матеріал для власних творів?

— Костянтин Паустовський свого часу написав: «Гадати, що твої писання можуть змінити на краще життя, зрозуміло, наївно, але писати без віри в це — теж неможливо». І ще: «...На відстані зрозумілішим стає зміст прожитих років».

Може бути (нехай найменшою мірою) я радше підспудно, коли писав свої нотатки, виношував думку, що цей мій скромний внесок послужить пам'яті рідних, друзів, однолітків, з ким багато років ділив минуле та теперішнє. В мемуарних нарисах — у ранішніх і теперішніх — я постійно звертаюся до своїх нотаток у записниках і старих робочих блокнотах, на окремих листках. Останні прийнято називати нотатками на полях — так воно

й є. А ще проглядаю документи минулих років, публікації в тодішній періодиці, старі фотографії — зримі докази тих подій. Серед знімків, які збереглися, — світлини з архівів двох київських інститутів (НДІ гігієни праці і профзахворювань та Київського медичного інституту), альбоми випускників КМІ різних років. Неоціненною допомогою у відновленні в пам'яті давніх подій, епізодів, імен є об'ємний «епістолярний» архів. У ньому особливо дорогі мені листи, які час від часу, особливо останніми роками, перечитую, знову переживаючи минуле. Дедалі частіше думаю про те, щоб зібрати їх заново, розсортувати чітко в хронологічному порядку та написати в довірливій тональності ґрунтовний нарис під назвою «Старі листи». Зрозуміло, найдорожчими для мене є листи батьків, друзів юності, більш пізні — від дружини та дітей. А ще від тих, хто вже пішов з життя — моїх учителів і старших колег, яким я багато в чому зобов'язаний своїм становленням як

викладач, дослідник, автор наукових праць.

— **Що служить стимулом для такого активного життя, яке Ви наразі ведете?**

— Крім радості від творчої роботи, стимулом є улюблена сім'я з дітьми, онуками, правнуками та ще щоденні позитивні емоції й спілкування з друзями, колегами, однодумцями.

— **Є правило, яким керуєтесь в житті?**

— Так, їх кілька: мати справу з порядними людьми, бути принциповим, робити добро, отримуючи моральне задоволення, бути активним членом суспільства.

— **Кожен науковець має свою професійну мрію, чи зrealізували свою?**

— Мрія як науковця — це професія, яка пов'язана з моральним, особистим, з рівністю людей.

Тут виправдано висловити добрі слова привітання з обранням в члени Національної академії медичних наук України шановному колезі зі славного

Тернополя, моєму однодумцю з проблем профілактичної медицини Михайлові Михайловичу Корді. Його біохімічні публікації нам добре відомі. І я, і мої колеги щиро раді його обранню.

У 80-ті роковини трагедії Бабиного Яру як громадянин України я мрію, щоб увіковічення пам'яті жертв Бабиного Яру було святою справою сучасника, тому що, за словами мого друга — поета Юрія Каплана «кров Бабиного Яру завжди повинна стукати в наші серця».

І я сподіваюся, що моя книжка «Бабин Яр. Минуле і сьогодення», всі її три видання: 2016 року — російською та частково українською мовами до 75-річчя трагедії, 2020 року — українською мовою з доповненнями до 80-річчя трагедії, 2021 року — англійською мовою (нині у видавництві), за словами Олександра Артеменка, є «книгою-засторогою від нових людських катастроф на планеті».

Блажен, хто вірує!

Лариса ЛУКАЩУК

БОГДАН ДУБІНЧАК: «МЕНІ ПОДОБАЄТЬСЯ ПОВЕРТАТИ ЛЮДЯМ СЯЮЧУ ПОСМІШКУ»

Богдан Дубінчак – студент 5 курсу стоматологічного факультету. Про досягнення в навчанні та стоматологічну спеціальність, яку хоче обрати, про участь у студентському науковому гуртку та улюблені заняття у вільний час Богдан розповів в інтерв'ю «Медицинської академії».

– Коли вирішили для себе питання «ким бути?» та чому обрали медичний фах? Сімейна традиція?

– Ні, медиків немає ні в моїй сім'ї, ні в родині. Мама працює у сфері торгівлі, тато – приватний підприємець. Батьки мешкають в місті Дунаївці Хмельницької області, де я закінчив 9 класів загальноосвітньої школи. Вчився добре, охоче, і заради знань, а не оцінок. «Ти здібний, успішний учень. Обирай спеціальність, пов'язану з медициною», – казали дорослі, їхні слова знайшли відгук у моїй душі. Знайомий тата, який свого часу закінчив Шепетівське медичне училище, розповідав, що там хороша навчально-матеріальна база й можна здобути, зокрема, кваліфікацію зубного техника або зубного гігієніста. Мені було цікаво слухати, особливо про фах зубного техника. Це окрема професія у сучасній стоматології, яку почасти порівнюють з професією ювеліра, бо вона потребує максимальної концентрації уваги та точності. І знань, звичайно. Тож подав документи до Шепетівського медичного училища, де успішно навчався. В мене були дуже добрі викладачі. Батько мого друга Віталія, теж студента медучилища, працював зубним техніком й охоче ділився з нами

своїм професійним досвідом. На заняттях мені особливо подобалося виконувати практичні роботи з виготовлення знімних і незнімних протезів, зубних коронок, мостоподібних протезів на фантомних моделях. Опанував інструментарій, відшліфував професійні навички. Викладачі це зауважили й на останньому, третьому курсі доручали мені найвідповідальніші етапи роботи.

Після закінчення училища постало питання: що далі? Була можливість піти працювати. Приїжджали зубні техніки, які мали свої лабораторії, зокрема, в Хмельницькому, пропонували кращим студентам роботу. Я теж отримав запрошення. Викладачі ж радили продовжити навчання в медичному вищому навчальному закладі. «Ви будете хорошим зубним техніком і професія ця потрібна, важлива. Але у вас є насага та здібності до навчання, а в стоматології багато різних спеціальностей, де ви теж зможете себе реалізувати». Повів розмову з батьками про вступ до медичного університету. Вони були лише «за». Вагалися хіба який виш обрати. Знайомі найчастіше радили стоматологічний факультет ТНМУ ім. І.Я. Горбачевського, Національного медичного університету ім. О.Богомольця та Івано-Франківського національного медичного університету. Обрали ТНМУ, бо про нього відгуки були найкращі. Зокрема, навчання тут – практично орієнтоване, для формування практичних навичок у майбутніх лікарів-стоматологів створені всі умови.

– До отримання диплома часу залишилося небагато. З майбутньою стоматологічною спеціальністю вже визначилися?

– Раніше улюбленою дисцип-

ліною була терапевтична стоматологія, зараз – ортопедія. Від руйнування зубів не застрахований ніхто. У будь-якої людини може настати момент, коли їй буде потрібна допомога в реставрації зруйнованого зуба або цілого зубного ряду. Мені подобається повертати людям сяючу посмішку. Хоча кожна стоматологічна спеціальність – важлива, кожна має свої особливості й водночас всі вони тісно пов'язані між собою. Вкотре в цьому переконався, коли проходив практику та асистував лікарям різних профілів.

– Чи цікавить вас науково-дослідна діяльність як невід'ємна частина професійного розвитку?

– Так, я є учасником студентського наукового гуртка з терапевтичної стоматології та пародонтології. Керівник гуртка – завідувач кафедри терапевтичної стоматології, професор Михайло Антонович Лучинський. Робота в гуртку сприяє професійному та інтелектуальному розвитку, як і участь в наукових заходах. В березні на базі Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця мав відбутися Всеукраїнський конкурс зі стоматології, на який запросили студентів стоматологічних факультетів з усіх вищих медичних навчальних закладів України. Я теж мав стати учасником конкурсу, щоб гідно представити на ньому наш університет. На жаль, втрутився COVID-19 і після запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів конкурс відклали. Регулярно відвідую вебінари, що транслюють в онлайн-режимі, та й загалом стежу за застосуванням новітніх технологій у стоматології. Запам'яталася нещодавня поїздка з одногрупниками

до Одеси на науково-практичну конференцію, зініційовану Асоціацією стоматологів України. Серед організаторів були й студенти-медики стоматологічного факультету Одеського медичного університету. В конференції взяли участь десять лекторів з різних областей України – провідні науковці й фахівці з ортопедичної, терапевтичної та інших галузей стоматології.

– Навчатися в медуніверситеті нелегко. Як відновлюєте запас сил та енергії?

– Спілкування з друзями, спільна поїздка за місто, щоб насолодитися навколишньою природою, допомагає відволіктися від буденних проблем. Наша студентська група дуже хороша, дружна, найкраща, на мою думку. Охоче відвідую спортзалу, що міститься в гуртожитку нашого університету на вулиці Живова. Тут встановлені сучасні силові та кардіотренажери, а кваліфіковані тренери стежать, щоб студенти правильно виконували вправи та не було травм. Для нас заняття безкоштовні, тож кожен може прийти, щоб потренуватися. Дуже добре, що керівництво університету підтримує бажання студентів-медиків дбати про власне здоров'я. Коли маю час і натхнення – граю на гітарі. В колі друзів, сидячи десь біля багаття, можу й заспівати. У 8 класі вчителька музики показала мені перші базові акорди, а далі я вже сам вчився. Якщо є терпіння й доступ до Інтернету – це неважко.

– Як провели літо?

– Із середини червня був на практиці у великій стоматологічній клініці в рідному місті Дунаївці. Там працюють лікарі всіх стоматологічних спеціальностей: хірург, ортодонт, ортопед, терапевт, ендодонтист, дитячий

стоматолог. Я мав можливість асистувати при терапевтичних маніпуляціях, хірургічних втручаннях і краще зрозуміти, який напрямок стоматології мені більше до душі. Ставлення старших колег було дуже доброзичливим, приязним. Переконавшись, що я володію потрібними знаннями й навичками, мене залучили до прийому пацієнтів. Зокрема, йшлося про проведення професійної гігієни порожньої рота, лікування карієсу чи нескладні випадки в ендодонтії. Практика закінчилася, але я продовжував працювати в клініці вже з власної ініціативи. Бо якщо лежати вдома на дивані – хорошим стоматологом не станеш. Лише наприкінці літа з батьками та молодшим братом Максимом поїхав до Туреччини – відпочити на морі. Максиму 11 років і він теж хоче бути стоматологом.

– На останньому курсі студенти стоматологічного факультету складають ліцензійний іспит «Крок -2». Готуетесь?

– Так. Активно. Успішно склавши «Крок -1», пересвідчився, що краще почати готуватися до іспиту заздалегідь, аби мати можливість повторити все кілька разів. І тоді не буде підстав для поспіху, тривоги та хвилювання. Боятися екзамену лише ті, хто до нього не готувався. Якщо вчитися сумлінно та системно – все буде гаразд. Тим більше, що викладачі максимально допомагають вивчити кожному тему, завжди пояснять, якщо щось незрозуміло, поділяться власним професійним досвідом.

– Мотивувальний вислів, що запам'ятався?

– Усе можливо, лише треба працювати.

Лідія ХМІЛЯР

ЗОРГАНІЗУВАЛИ МАЙСТЕР-КЛАС

Представники громадської організації «Help Motherland International» у Тернополі організували майстер-клас на кафедрі медичної біології ТНМУ для студентів нашого університету. Тема заходу була присвячена парентеральному введенню ліків, хірургічному миттю рук, умінню одягати та знімати рукавички. Зазначимо, що до складу цієї організації в Тернополі входять студенти нашого університету.

Організаторами стали четвертокурсники Арун Арора, Сіман Мехра, (четвертий курс), Фаїмо-кун Абісола, Рубінабану Патхан, а також третьо-

курсники Кайнат Кхавая, Муціо Фідес, Девараюлу Маріяппан.

Кожен з цих студентів відповідав за певну ділянку роботи.

Наприклад, Арун Арора навчав внутрішньовенному способу введення ліків, Сіман Мехра поділилася досвідом і вміннями внутрішньом'язового, підшкірного, внутрішньошкірного способів введення медпрепаратів. Муціо Фідес навчав хірургічному методу миття рук та одягання стерильних рукавичок.

Загалом захід відвідали 36 студентів. Спершу всі присутні прослухали презентації та теоретичний матеріал. Після цього перейшли до практичного навчання та відпрацювання отриманих навичок.

Викладачі курсу наприкінці зустрічі перевірили в учасників, чи вміють вони виконувати ту чи іншу навичку. Студенти отримали сертифікати про участь.

Пресслужба ТНМУ

УДОСКОНАЛЮВАЛИ ЗНАННЯ З ФАРМАКОЛОГІЇ

У рамках студентського проєкту MedGRADiENT провели друге заняття з фармакології. Студентка Анна-Марія Коваль зорганізувала семінар на тему «Холінергічна фармакологія». Понад 30 студентів взяли участь у цьому занятті.

Студенти отримали знання про мускаринові та нікотинові холінорецептори, фармакодинаміку холіноміметиків, прямих і непрямих холіноблокаторів, міорелаксантів і N-холіноміметиків.

Анна-Марія Коваль дала поради щодо навчання та розвіяла сумніви студентів молодших курсів щодо цієї теми. Присутнім запропонували перевірити свої знання за допомогою невеликої вікторини, після чого всі питання обговорили.

Пресслужба ТНМУ

Її ім'я добре знане в медичному світі. Лариса Федонюк – доктор медичних наук, професорка, завідувачка кафедри медичної біології ТНМУ ім. І.Я. Горбачевського, авторка та співавторка майже 600 навчально-методичних і наукових публікацій, восьми підручників, десяти посібників, семи монографій. Наукова й викладацька діяльність Лариси Ярославни, її плідна участь у міжнародних наукових дослідженнях і проєктах, її відданість справі та велика працелюбність викликають глибоку повагу. Сьогодні професорка Л.Я. Федонюк – гостя нашої редакційної «Вітальні». І я прошу Ларису Ярославну поділитися спогадами про дитячі, шкільні, студентські роки й етапи професійного становлення, розповісти про найдорожчих серцю людей та духовні цінності, які сповідує.

«БАТЬКИ БЕЗМІРНО ЛЮБИЛИ ОДНЕ ОДНОГО»

– Ви донька видатного українського вченого-анатома, педагога, доктора медичних наук, професора Ярослава Івановича Федонюка та гідна послідовниця свого знаменитого батька. Розкажіть, будь ласка, про історію свого роду, поділіться сімейними спогадами, що передаються з покоління в покоління.

– Тато із селянської сім'ї. Народився 10 квітня 1940 року в селі Білополе Грубешівського повіту Люблінського воєводства в Польщі. Мій дідусь – Іван Іванович Федонюк мав чимале господарство: власна земля, худоба... Разом з дружиною вихова-

Вже у дитячому садочку Лариса ФЕДОНЮК грала на фортепіано. Мама вишила їй першу вишиванку, яку до теперішнього часу зберігає як реліквію (1980 р.)

ли трьох дітей: старший син Ігор, середульший Ярослав та наймолодша донечка Марія. Пізніше тато напише у своїй біографії, що його дитинство «минуло швидко й непомітно. Смутно було, важко...». Коли 1945 року сім'ю депортували в Запорізьку область, родина втратила все, що надбала важкою працею: домівку, майно, землю, худобу. Маленькому Ярославу на той час лише п'ять років виповнилося. В чужому краю вигнанці не полишали надії повернутися на рідні терени, але це було неможливо. Згодом вдалося переїхати до Рівного. Там й осіли. 1947 року Ярослав Федонюк пішов до першого класу Рівненської середньої школи № 10. Через багато років тато згадуватиме, що в школі його почасти називали «переселенцем», але він не ображався, вчився, займався спортом, відвідував гуртки самодіяльності. Своєю завзятістю, працею, ініціативністю доводив ровесникам, що нічим не гірший від них, і його за це стали поважати. Вчитися тато любив, хоча часу

на те було мало, бо після уроків допомагав батькам по господарству: пас худобу, доглядав за птицею та бджолами, їздив на сінокоси. Тоді ж у його житті трапилася подія, яку він залюбки неодноразово переказував: «Батьки познайомили мене з людиною, яка збирала лікувальні трави та ними зцілювала хворих. Це був вельмишановний вчений-самоучка Михайло Андрійович Носаль, священник, і я з батьками не раз відвідував його службу. Михайло Андрійович став для мене першим вчителем медицини».

Доля розпорядилася так, що саме в шкільні роки батько познайомився зі своєю майбутньою дружиною. Після об'єднання чоловічої та жіночої гімназій Таїсія Бояр стала його однокласницею. Це дуже зворушлива історія, яку я завжди любила слухати. Тато розповідав, як виливав цілі флакони парфумів у портфель Таїсії, і солодощі підкладав, і квіти на парті залишав, не показуючи при цьому ніяких знаків залицяння. Це було кохання з першого погляду, з тієї миті, як вони познайомилися.

Після закінчення середньої школи 1957 року тато вступив на фельдшерське відділення Рівненського медичного училища. Успішно навчався, а після лекцій поспішав на чергування в міську лікарню. Отримавши диплом фельдшера, відслужив чинну військову службу з 1959 до 1962 року – спочатку рядовим, потім сержантом, старшим фельдшером і начальником аптеки пол-

Лариса ФЕДОНЮК з одногрупницями Альоною ХМЕЛЬНИЦЬКОЮ (ліворуч) і Галиною ВІТРУК (праворуч) у день отримання диплому про вищу медичну освіту (1997 р.)

Професорка Лариса ФЕДОНЮК:

– Ваша мама теж була лікаркою?

– Ні, у мами вища педагогічна освіта. Вона – філолог. 1962 року закінчила Луцький державний педагогічний інститут, працювала вчителькою української мови й літератури та історії. Крім того, мама навчалася у вечірньому професійно-технічному училищі в Тернополі, де отримала спеціальність «кравець індпошиву верхнього жіночого одягу», і працювала в центрі дитячої творчості у відділі прикладного мистецтва. Коли 1962 року мама закінчила педінститут, тато вступив до ТНМУ (на той час –

Тернопільського державного медичного інституту). Після закінчення інституту за спеціальністю «лікувальна справа» розпочав навчання в аспірантурі на кафедрі нормальної анатомії. У березні 1971-го батько захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата медичних

Тернопільського державного медичного інституту). Після закінчення інституту за спеціальністю «лікувальна справа» розпочав навчання в аспірантурі на кафедрі нормальної анатомії. У березні 1971-го батько захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата медичних

ку. Ще під час служби в армії одружився, як і мріяв, з коханою дівчиною Таїсією, яка стала його вірною супутницею впродовж 56 років подружнього життя. Батьки безмірно любили одне одного. 2000 року вони взяли шлюб в церкві й я була свідком на церемонії їхнього вінчання. Мама народилася у селі Корнин Рівненської області. Її батько, Михайло Бояр, пропрацював понад 50 років бухгалтером, мати, Либак Анна, – робітницею на Рівненській швейній фабриці. Пригадую, як приїжджала до бабусі з дідусем на літні канікули. В саду вони робили для мене шалаш і ми гралася у хованки, готували щодня ласощі, я доглядала котенят і цуценят, а потім залюбки читали казки народів світу. А ще мій дідусь робив папітурки книг. Для цього мав спеціальний прилад. Пам'ятаю, як тато фотографував книги з рукоділля для мами, роздруковував кожну сторінку на фотопапері, а дідусь їх оправляв, клеїв і ставив під прес. Мені це все було дуже цікаво. Донині зберігаю і прес, і фотокниги та інші речі, що є сімейною реліквією. Зокрема, наукові книги XVIII-XIX століть, що залишилися у спадок від тата, документи сімейного архіву на кшталт звернення дідуса

Михайла, писане від руки, до отця Рівненської парафії з проханням дати дозвіл на вступ у православний шлюб з Анною Либак, книги з рецептами та швейними викройками від мами, монети й паперові гроші царської Росії та Польщі, речі домашнього вжитку, що належали моїм бабусям і дідусям, прабабусям і прадідусям.

зей людського тіла». Батько дуже любив і пишався своєю кафедрою, він вважав її храмом анатомії. «Можливо, в цих стінах і панує дух смерті, але це смерть заради життя!», – любив повторювати тато.

«ДИТИНСТВО МОЄ БУЛО ДУЖЕ ЩАСЛИВИМ»

– Ви теж належите до найавторитетніших випускників ТНМУ. Але повернімося до витоків. Які спогади залишили по собі дитячі роки?

– Дитинство моє було дуже щасливим. Ми з братом росли в атмосфері любові, злагоди, доброти, взаєморозуміння. Не скажу, що нас надмірно пестили, але навчили цінувати те, що ми отримували завдяки праці наших батьків. Щоліта разом з мамою та татом їздили машиною відпочивати на море – в Крим, Одесу, Скадовськ... Жили в наметах, варили їсти в казанках, ловили креветки й мідії та готували з них плов і різні смаколики. Любили подорожувати замками. З мамою

Лариса ФЕДОНЮК з татом Ярославом та мамою Таїсією (1984 р.)

наук за спеціальністю «анатомія людини», а через 15 років – докторську дисертацію за цією ж спеціальністю. Тато часто згадував свого керівника – завідувача кафедри, професора В. Г. Ковешнікова та ставив мені у приклад його авторитетність і твердість характеру.

1984 року після переведення професора В. Г. Ковешнікова ректором Луганського медичного інституту мій батько Я. І. Федонюк очолив кафедру нормальної анатомії ТНМУ. Пропрацював на цій посаді майже чверть сторіччя, створивши морфологічну школу, наукові здобутки якої визнані не лише в межах колишнього Радянського Союзу, СНД, України, а й за кордоном. Його безперечною заслугою є реорганізація та естетичне оформлення кафедри й анатомічного музею, створеного на початку 70-років ХХ століття, унікального своїми оригінальними експонатами. Зараз це «Му-

об'їздили всю тодішню Прибалтику та багато країн Європи, де у мами було багато друзів. Досі люблю такий активний відпочинок. У дитинстві їздила в піонерські табори й була активним учасником змагань «Зірниця», гасала з хлопцями та дівчатами з центральних дворів міста, граючи в «козаків-розбійників», водночас любила відвідувати бібліотеку, грала на фортепіано... Навчаючись в 9 і 10 класах, працювала санітаркою гематологічного відділення Тернопільської міської дитячої лікарні та в поліклініці Тернопільської міської лікарні № 2. Це був мій перший досвід роботи. Вдячна батькам за те, що навчили не боятися труднощів. Пригадую, на дражливе питання «Що таке людське життя? Трагедія чи драма?», тато відповідав: «Це – трилер». І я з ним погоджуюся.

– Ви народилися в Тернополі?

«ЛЮБЛЮ ЖИТТЯ В УСІХ ЙОГО ПРОЯВАХ»

— Ні, в Рівненському пологовому будинку, де одинадцятьма роками раніше з'явився на світ мій брат Ігор. Тато сказав, що нічого дітей «розкидати по світу» й мама поїхала народжувати мене в Рівне. Там мешкали мамині та татові батьки й перший рік свого життя я прожила в Рівному з мамою та бабусею. До дитячого садочка пішла вже в Тернополі. Тато на той час працював асистентом кафедри анатомії людини ТНМУ. Кафедра містилася в морфологічному корпусі й щоранку під час ранкової прогулянки дітей батько передавав мені цукерки через паркан, який відділяв двір морфологічного корпусу від дитсадку. А позаяк я ділилася з іншими дітьми, то цукерками ласувала вся група. З таких любих серцю епізодів ніби сплетені мої теплі, зворушливі дитячі спогади. В школі навчалася успішно, була головою ради загону, головою ради дружини. З 1 класу ходила на заняття гуртка в па-

ливе дійство, адже обидва учасники були азартними гравцями та не любили програвати. А ще тато записав мене у спортивну школу, де я навчилася плавати, займалася гімнастикою, а в старших класах тренувалася у секції з дзюдо.

«У ВИШІ ВЧИЛАСЯ ОХОЧЕ ТА ІЗ ЗАДОВОЛЕННЯМ»

— Чи важким у старших класах було для вас питання вибору майбутньої професії?

— Тернопільську школу №3 закінчила зі срібною медаллю й коли постало питання, куди вступати, зробила свій вибір, не вагаючись.

Додам, що в дитинстві я дуже не любила запитань на кшталт: «Кого більше любиш: маму чи тата?» або «Чия професія тобі більше подобається — мамина чи татова?». Відповідала, що люблю обох батьків однаково, і моя майбутня професія поєднуватиме в собі професії мами й тата. Мама в мене за освітою педагог, тато — лікар, і я теж здобуду вищу медичну освіту, щоб згодом ділитися своїми знаннями зі студентами.

1991 року вступила до ТНМУ (на той час — медичну академію) на спеціальність «лікувальна справа». Вчилася охоче та із задоволенням. З вдячністю згадую своїх університетських викладачів: В.Ф. Лободу, О.Є. Кузів, В.О. Сокільську, В.І. Максимлюка, О.І. Сухінського, А.В. Луцка, К.О. Маркову, Н.І. Ткачук, А.С. Сенякіну, Я.Я. Боднара, М.С. Гнатюка, Ю.І. Бондренка, М.М. Савулу, М.П. Гаріян, М.О. Лемке, А.М. Дорогого, М.В. Турчина, С.В. Хмілья, А.Ю. Франчука.

Залишилися в пам'яті гострі на слівце та з чудовим почуттям гумору: С.І. Зелінська, В.С. Курко, А.Х. Завальнюк, М.М. Закалюжний, В.З. Сікора, В.В. Мальований, А.Д. Беденюк, А.М. Гудима, В.С. Копча, Ф.Ф. Звершхановський, І.К. Венгер, С.І. Черкашин. Із сердечним теплом згадую вимогливого та водночас справедливого й доброго до студентів декана Михайла Степановича Творка. На 3 курсі долучилася до студентського колективу народного танцю «Червона калина», яким керував Ярослав Йосипович Гринкевич. «Червона калина» успішно виступала на багатьох концертних майданчиках, побували ми й за кордоном — у Румунії, Чехії, Польщі, Німеччині. Після завершення навчання 1997 року отримала диплом з відзнакою. Магістратуру та інтернатуру проходила одночасно в Тернопільській обласній лікарні за спеціальністю «внутрішні хвороби» та «терапія» відповідно. Моїм науковим керівником під час написання магістерської роботи був доктор медичних наук, професор М. І. Швед. Після інтер-

натури почала працювати асистенткою-стажисткою, а згодом асистенткою кафедри гістології, яку очолював професор К.С. Волков, — провідний вчений-біолог,

Лариса ФЕДОНЮК з Вчителем її життя — професором Ярославом ФЕДОНЮКОМ (ліворуч), науковим Вчителем — професором Костянтином ВОЛКОВИМ (праворуч), 1999 р.

добрий керівник і прекрасний викладач. Костянтин Степанович став науковим керівником моєї кандидатської дисертації на тему «Морфофункціональні зміни в паренхімі нирок при адаптації організму до клітинного зневоднення» за спеціальністю «гістологія, цитологія, ембріологія». Мені поталанило мати в житті двох учителів з великої літери. Це тато — мій Вчитель життя й мій науковий Вчитель — професор Волков. Вони навчили мене цінувати людяність, відвертість та щирість у стосунках. «Вчителем ми називаємо людину, яка здійснила великий ідейний вплив на іншу людину, а не обмежилася просто інформаційним наповненням «знаннями». Справжній Вчитель обов'язково спонукає своїх учнів до великих знань, умінь та навиків», — написала я у своєму нарисі про батька, який назвала «Він дуже любив кафедру та безмежно кохав дружину. А ще він був учителем моєго життя».

Після успішного захисту дисертаційної роботи 2003 року в Києві в Національному медичному університеті ім. О.О. Богомольця я отримала науковий ступінь кандидата медичних наук. 2005-го мені присвоїли вчене звання доцентки.

«МОЇ КОЛЕГИ — ДОСВІДЧЕНІ, ВІДДАНІ СПРАВІ ФАХІВЦІ ТА ПРЕКРАСНІ ЛЮДИ»

— Наступна сторінка вашого життя пов'язана з Буковинським державним медичним університетом. Розкажіть про найбільше пам'ятні події того періоду.

— Переїзд був пов'язаний із моїм заміжжям. Олександр працював лікарем-хірургом у Чернівцях, а познайомилися ми в Києві на курсах підвищення ква-

ліфікації. Після захисту кандидатської дисертації я переїхала до чоловіка в місто над Прутом, яке називають столицею Буковини. Працювала на кафедрі медичної біології, гістології та ембріології Буковинського державного медичного університету, очолювала курс гістології. В Чернівцях народився син Ярослав, названий з ініціативи чоловіка на честь мого батька. Почала писати докторську дисертацію на тему «Структурна організація змін клапанного апарату при

— Тож в альма-матер ви повернулися вже в новому статусі?

— Так, повернулася у статусі професорки. Ректор університету, професор Леонід Якимович Ковальчук запропонував мені очолити кафедру медичної біології. На цій посаді я змінила професорку Л.Т. Котляренко. Лідія Теодорівна — моя давня товаришка, яку я дуже поважаю. Ми знайомі багато років й я дуже ціную нашу дружбу. Поталанило також з колективом кафедри медичної біології загалом. Мої колеги — досвідчені, віддані справі фахівці та прекрасні люди. Ми любимо і вміємо працювати. Наш колектив — як єдине ціле, ми завзяті, одностайні, вміємо співпереживати та радіти успіхам один одного. Недаремно впродовж останніх років у рейтингах університету наша кафедра входить до п'ятірки-десятки найкращих за багатьма показниками.

— Авторитетний викладач — гарний приклад для студентів. Найуспішніші ваші учні вже самі здобули вчені звання.

— Під моїм керівництвом захищено дві дисертаційні роботи на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук та одна дисертаційна робота — на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук. Це мої «наукові діти», які зараз працюють доцентами кафедри гістології БДМУ. Наразі я є науковим керівником випускниці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, яка готується захищати кандидатську роботу, та науковим консультантом колеги, який працює над докторською дисертацією.

— Окресліть основні напрями ваших наукових досліджень.

— Робота на кафедрі медичної біології дала можливість займатися новими й цікавими науковими питаннями, які стосуються:

- дослідження видового різноманіття, поширення, біології та екології іксодових кліщів на те-

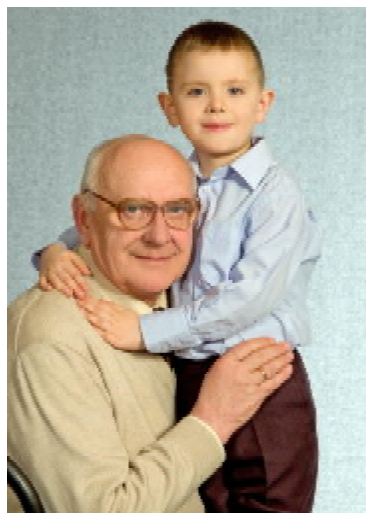

Лариса ФЕДОНЮК під час навчання в Тернопільській державній медичній академії зі студентами своєї академічної групи (1996 р.)

ли кандидатами наук. За підтримки завідувача кафедри та одночасно ректора БДМУ, професора В. П. Пішака 2008 року вийшов друком підручник «Гістологія з основами гістологічної техніки», співавтором якого я є.

- біологічні аспекти патології людини та тварин в умовах глобальної екологічної кризи;
- еколого-соціальні аспекти патології людини.

(Продовження на стор. 8)

Великий та малий Ярослави ФЕДОНЮКИ (2011 р.)

лаці піонерів, де навчилася грати на барабанах і жоден парад не обходився без моєї участі. Коли колона йшла містом, я, як головна барабанщиця, крокувала попереду. Пробувала писати вірші, казки й у 6 класі за перемогу в конкурсі молодих журналістів мене нагородили путівкою до дитячого табору «Молода гвардія» в Одесі. Взагалі я любила вчитися. Уроки математики, інформатики, креслення, іноземної мови та літератури (я закінчила спеціалізовану школу з поглибленим вивченням іноземних мов), фізкультури були улюбленими. Грала в шкільній збірній команді з баскетболу та гандболу. А ще з дитинства люблю бадмінтон. У тата була традиція щоранку перед роботою теплої пори року грати в бадмінтон з колегами в парку ім. Шевченка. Я теж приєдналася. На центральній алеї натягували сітку, два сеті відіграли, потім — я в школу, тато — на роботу. Якось він обіграв свого шефа — професора Володимира Ковешнікова. Згадуючи ті бадмінтонні поєдинки Федонюка та Ковешнікова, татові колеги розповідали про них, як про захоп-

ПРОФЕСОРКА ЛАРИСА ФЕДОНЮК: «ЛЮБЛЮ ЖИТТЯ В УСІХ ЙОГО ПРОЯВАХ»

(Закінчення. Поч. на стор. 6-7)

Працюю також над втіленням міжнародного проекту в рамках Балтійської університетської програми щодо підвищення якості освіти на різних рівнях і вивчення основ сталого розвитку в усіх галузях знань серед країн Балтійського моря. Завдяки ректорові ТНМУ, професору Михайлові Михайловичу Корді наш університет є учасником Балтійської університетської програми з 2016 року й я очолюю цю роботу в нашому навчальному закладі. Продовжую також наукові дослідження й у галузі улюбленої морфології: вивчаю морфо-функціональні особливості будови внутрішніх органів і морфологічні закономірності remodelювання клітин і тканин за різних умов патології. Цьогоріч вступила на магістратуру за двома спеціальностями «Громадське здоров'я» та «медсестринство». Ніколи не пізно вчитися й самовдосконалюватися.

Ігор ФЕДОНЮК під час перебування в Індії (2000 р.)

– Син продовжив сімейну традицію, обравши лікарську професію?

– Ярослав, успішно закінчивши школу, вступив на медичний факультет ТНМУ ім. І.Я. Горбачевського та нині навчається на першому курсі, на державній формі навчання. Хоча рішення стати лікарем прийшло не одразу, спочатку син готувався до вступу в один з вищих технічних навчальних закладів України. 2020 року я організувала науково-практичну конференцію, присвячену 80-й річниці з дня народження мого батька Ярослава Федонюка. Ярик (так у родині називаємо Ярослава-молодшого) був причетний до підготовки конференції: допомагав писати спогади про дідуся, продумував сценарій фільму про його життєвий шлях, згадував кумедні історії, пов'язані з ним... А ще тато Ярика – лікар-хірург – часто брав його з собою на операції та перев'язки. І бабуся, і дідусь по татовій лінії – також лікарі. Тож син вирішив продовжити нашу лікарську династію.

«ВІДПОЧИНОК ЛЮБЛЮ АКТИВНИЙ»

– На щастя, наше життя – це не лише робота. Відпочинок теж важливий. Чим захоплюєтеся на дозвіллі?

– Відпочинок люблю активний. Обожаю подорожі Україною та країнами Європи. Захоплюють солони озера Херсонщини й мальовничі Карпати, замки Львівщини й середньовічні міста України. Люблю гастротури Закарпаттям, Бессарабією, туристичні подорожі до Відня, Парижа, Праги, Берліна, Будапешта, Кракова, Варшави, Брюсселя, країн Балтії, дводенні поїздки на вихідні до друзів у Чернівці, Львів, Київ, Вінницю, Івано-Франківськ, Одесу, Житомир, Ужгород... І, звичайно, чудовим місцем відпочинку є «Червона калина» – спортивно-оздоровчий комплекс ТНМУ. А ще я люблю театр. Відвідую вистави Тернопільського драматичного театру, Львівського оперного, слухала оперу в Одесі та Відні. Залюбки катаюся на велосипеді й загалом зі спортом дружу змалечку. Гори люблю, ліс. Пригадую, як з татом піднімалася на найвищі хребти українських Карпат. Глянеш вниз – і нічого не побачиш, лише хмари. Це заворожувало. Хотілося зіскочити на хмарку та поплисти по небокраю. А ще з дитинства я вправно катаюся на ковзанах. Запам'яталося, як, будучи вагітною, відважно спускалася з високої гори на санках «Чук і Гек» (може, хтось пам'ятає такі з часів Радянського Союзу) в мальовничому гуцульському селі Шешори. На дозвіллі захоплююся також декоративно-вжитковим мистецтвом. Вмію плести макраме, виготовляти ляльки-мотанки, жіночі прикраси, займаюся декором та оздобою. Для мене це і хобі, і корисна справа, і зняття стресу водночас. Від мами, яка навчила мене шити, в'язати гачком і вишивати, мені передалося відчуття бездоганного художнього стилю. Люблю створювати власноруч оригінальні прикраси. Їх у мене ціла колекція. Виготовлені зі шкіри, натурального каменю,

що відбувся в університеті в травні цього року. Скільки наразі речей у вашій колекції?

– Майже 50. Це – сорочки, сукні, блузки, навіть взуття та прикраси. Карантин вніс свої корективи й у моєму гардеробі з'явилися вишиті маски. Є вишиванки з історією, старовинні, а є сучасні стилізовані речі. Для мене це найкращий одяг. Ношу його з радістю та задоволенням. Вишиванка – це моя українська душа. Я «хворію» любов'ю до вишиванки. Вдосконалююся й як дизайнер. Свою квартиру, що міститься нагорі, під самим дахом будинку, я облаштувала на свій смак, за власним дизайнерським проєктом. І назву вона має відповідну – «Чердачок». Люблю коли в гості приходять мої друзі, колеги. Всі вони – чудові люди та цікаві співрозмовники, дуже світлі, надійні, доброзичливі люди. З дитинства пам'ятаю, що двері родини Федонюків завжди були відчиненими для друзів і колег-морфологів з різних міст, побратимів. У нас завжди було по-домашньому затишно. Ми розпалювали вогонь у каміні, накривали стіл – і линула дружня бесіда.

Лариса ФЕДОНЮК – на екскурсії в Хотинській фортеці

з усього, що потрапляло до рук, ці дизайнерські вироби привносять в моє життя ще більше краси та гармонії.

– Ви були серед переможців онлайн-флешмобу та конкурсу фотографій «ТНМУ святкує День вишиванки!».

– Творчо обдарованою людиною є і ваш брат, відомий художник Ігор Федонюк.

– Ігор свого часу закінчив художньо-графічний факультет Одеського державного педагогічного інституту ім. К.Д. Ушинського. Працював на кіностудії

Лариса ФЕДОНЮК з батьком Ярославом ФЕДОНЮКОМ (2006 р.)

Довженка, з його участю створено кілька фільмів, я навіть знялася в деяких з них у масовках... В його мистецькому доробку понад 100 полотен, які виконані різними техніками. Роботи брата експонувалися на багатьох виставках. Зокрема, 2005 року відбулася його виставка живопису та графіки «Індія далека та близька». Ігор понад 10 років прожив в Індії, щоб краще пізнати глибинний світ йоги та стародавньої індійської культури, розписував індійські храми, займався йогою.

– Попри щільний графік, чи вистачає вам часу на подорожі?

– Час для подорожей знаходжу під час відпустки. Місце, де можна гарно відпочити, безліч як в Україні, так і за кордоном. Я себе знаходжу всюди. Дуже люблю країни Європи, особливо близька моєму серцю Польща. Тут мешкають наші родичі, ми підтримуємо теплі родинні стосунки.

– Чи відвідували село, де народилися ваш батько?

– Я – ні, а от тато з мамою їздили на батьківщину в серпні 2001 року. Місцеві старожили показали їм хату, що колись належала Івану Федонюку та де мій тато прожив перші п'ять років свого життя. Батька не стало 2018 року. В квітні цього року відійшла у засвіти мама.

– Яких моральних засад дотримуєтеся в житті?

– Моїм життєвим кредо стали настанови батька та матері, сповнені мудрості та доброти. Ось кілька з них: «допомагати слід усім безвідмовно, не шукаючи в цьому ніякої вигоди», «не чини людям так, як не хочеш, щоб чинили тобі».

47 років свого життя батько присвятив рідній Alma-Mater. Торік у ТНМУ була зорганізована конференція, в рамках якої відбувся «круглий» стіл «Прикладні аспекти морфології: здобутки, проблеми, перспективи», присвячений пам'яті Ярослава

Івановича Федонюка, а також прем'єра документального фільму-нариса «Ярослав Федонюк: «Що таке життя: мить між минулим і майбутнім» – про життєвий і науковий шлях батька. Незабаром побачить світ моя книга про тата.

– Ваша найбільше щастя і втіха?

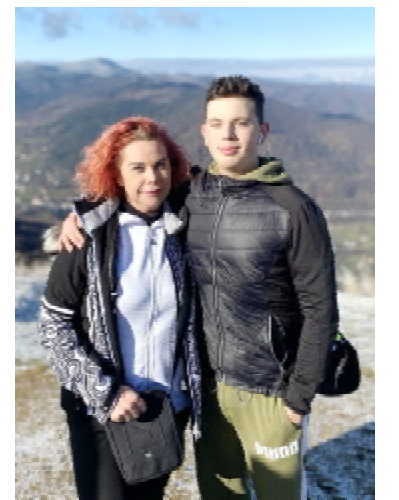
– Звичайно, син Ярослав – продовжувач нашого роду. А ще радість дарує викладацька робота. Студенти – теж діти, яким віддаєш свої знання і досвід, в яких вкладаєш душу та яких іноді треба й посварити...

– Що найбільше цінуєте в людях?

– Чесність, щирість, правдивість, людяність, доброту. Я ніколи нікому ні в чому не заздрю, радію кожній миті життя й умію цінувати час, адже вчора більше не настане, а завтра не існує. Треба жити тим, що є сьогодні та радіти життю в усіх його проявах.

– Які риси характеру визначальні для вас?

– Я щира, відверта у стосунках, завжди кажу те, що думаю. Нещирість і духовність – речі несумісні. А ще я перфекціоністка – людина, яка в усьому прагне досконалості та порядку, навіть у дрібницях. Педантична.

Лариса ФЕДОНЮК із сином Ярославом під час подорожі мальовничими Карпатами (2020 р.)

Люблю, щоб усе було систематизовано, акуратно, виконувалося з пунктуальністю та сумлінно. А ще для мене головне – внутрішня свобода.

– Дев'ять років тому ви очолили кафедру медичної біології. Що потрібно, щоб бути хорошим керівником?

– Треба любити те, що робиш, а твердість характеру допоможе не пасувати перед труднощами. За будь-якої ситуації можна віднайти істину та досягти компромісу. Взагалі ж дотримуюся дуже простих правил: жити активно, жити на повну, любити життя в усіх його проявах, не сидіти склавши руки. Праця дарує мені радість і задоволення. Щаслива, що можу реалізувати свої знання та здібності на благо людей.

Лідія ХМІЛЯР

ЩО ПОТРІБНО ЗНАТИ ПРО ДІАГНОСТИКУ РАКУ МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ

У календарі 20 жовтня визначено, як Всеукраїнський день боротьби із захворюванням на рак молочної залози (РМЗ). Його щорічно відзначають з 2005 року, аби привернути увагу громадськості до стрімкого зростання показників захворюваності на рак грудей в Україні. Адже РМЗ посідає перше місце у структурі онкозахворюваності серед жінок України. Така ж тенденція спостерігається й в інших країнах світу.

За статистичними даними, кожні 30 хвилин в Україні виявляється новий випадок РМЗ і щогодини від нього помирає одна жінка.

Крім раку, до злоякісних пухлин молочної залози належать також саркоми та злоякісні філоїдні пухлини. Слід пам'ятати, що РМЗ може виявлятися й у вагітних і лактуючих жінок, хоча дуже рідко.

Саме пізня діагностика злоякісних пухлин молочної залози є причиною невиліковності хвороби. Тим часом рання діагностика цього захворювання є запорукою його успішного лікування в переважній більшості випадків.

Зазвичай під терміном «рання діагностика» розуміють діагностику РМЗ у так званій нульовій, I та II стадіях.

Згідно з рекомендаціями ВООЗ необхідно розрізняти **ранню діагностику симптомних форм раку** (яку доцільніше було б називати **своєчасною**) та **скринінгові програми** для обстеження клінічно здорових жінок (які якраз і **можуть забезпечити справді ранню діагностику РМЗ**). Такі програми існують в багатьох країнах світу для діагностики **доклінічних форм РМЗ**, що має найбільше значення для можливості не лише контролювати хворобу, але й цілковито одужати.

Які ж методи діагностики необхідно використовувати, аби переконатися, що ви здорові?

Самообстеження молочних залоз – метод, якого необхідно навчати дівчат, починаючи з підліткового віку. Адже іноді вузлові утвори молочних залоз виявляють навіть у такому ніжному віці (завичай це – доброякісна патологія, яка часто все ж потребує лікування). Самообстеження молочних залоз виконують щомісячно з 5 до 12 дня менструального циклу в горизонтальному та вертикальному положенні жінки. В цей час молочні залози менш чутливі, немає проявів ПМС. Жінкам, у яких місячних немає, можна обрати для обстеження перший тиждень кожного місяця, наприклад.

Слід знати, що більшість випадків РМЗ жінки виявляють саме при самообстеженні молочних залоз. Осць чому метод не можна недооцінювати, хоча він не допомагає діагностувати доклінічні (непальпбельні) форми РМЗ.

Алгоритм самообстеження молочних залоз

Перший етап. Огляд молочних залоз. Проводять при достатньому освітленні (бажано денному). Потрібно роздягнути до пояса та ста-

ти перед дзеркалом, опустивши руки донизу вздовж тулуба.

Обов'язково оглянути також внутрішню поверхню білизни, де можуть залишатися сліди від виділень із соска.

Які ж симптоми повинні насторожити жінку?

- зміна розміру чи форми молочної залози (втягнення, сплюснення поверхні молочної залози або ж незвична опуклість, зміна контуру);
- втягнення чи відхилення соска в бік, ерозії, кірки, тріщини соска, лущення шкіри соска;
- зменшення радіусу ареоли;
- будь-які зміни з боку шкіри молочної залози (симптом «лимонної кірки», локальне чи поширене почервоніння шкіри молочної залози, пігментні утвори, розширені венозні судини на одній з молочних залоз, виразкування)

Другий етап. Огляньте груди, піднявши руки й закривши їх за голову. Зверніть увагу на субмарні складки (під молочною залозою), де локалізується 15 % РМЗ.

Третій етап. Огляд у напруженому та розслабленому стані. Встановіть руки на пояс і кілька разів напружте й розслабте м'язи грудей.

Четвертий етап. Пальпація молочних залоз. Намагайтеся завжди проводити пальпацію грудей за одним алгоритмом та обережно, неboleчче. Можна пальпувати молочні залози під час гігієнічних процедур намиленою рукою.

Кожна молочна залоза промацується рухами по колу протилежною рукою, пучками трьох пальців, крім великого й мізинця. Починають пальпацію зазвичай з верхньої частини грудей від ключиць до ділянки пахової западини, донизу в бік живота та знову вгору по внутрішньому краю молочної залози до ключиці. Далі обстежують молочну залозу рухами по колу, починаючи із зовнішньої частини залози до соска, рухами по лінії «згори-донизу» та радіарними рухами в напрямку соска.

П'ятий етап. Обстеження сосків. Обережно стисніть сосок молочної залози великими й вказівним пальцями, спостерігаючи за наявністю виділень. Промацайте сосок, встановивши пальці за соском.

Шостий етап. Промацайте протилежну молочну залозу за вказаним алгоритмом.

Сьомий етап. Обстеження регіонарних лімфатичних вузлів. Пучками чотирьох пальців промацайте пахвинні ділянки при піднятті та опущенні руці, а також надключичні та підключичні ділянки – там можуть бути збільшені лімфатичні вузли.

Восьмий етап. Обстеження грудей, лежачи на спині. Ляжте так, щоб молочна залоза була розпластана на грудній клітці (іноді для цього потрібно трішки повернутися в протилежний до обстежуваної залози бік). Протилежною рукою промацайте молочну залозу за по-

переднім алгоритмом у трьох положеннях: (рука з обстежуваного боку спрямована вздовж тулуба; рука спрямована вбік; рука піднята догори).

Що можна пропальпувати:

- ущільнення, припухлість у молочної залозі чи поруч з нею;
- ущільнення в ділянці соска чи ареоли;
- збільшення лімфовузлів (під пахвами, над чи під ключицями).

Звернути увагу потрібно також на відчуття дискомфорту або біль в одній з молочних залоз.

Звісно, що деякі з перелічених симптомів можуть зустрічатися також при доброякісній патології, запальних захворюваннях, але, в тому числі, можуть бути й ознакою РМЗ.

Клінічний огляд молочних залоз лікарем раз на рік теж повинен увійти в практику, адже іноді при самообстеженні молочних залоз жінка може щось не помітити.

Клінічний огляд молочних залоз

Лариса НІТЕФОР, асистентка кафедри онкології, променевої діагностики і терапії та радіаційної медицини, лікарка-мамологиня, кандидат меднаук

лікарем ввійшов до всіх сучасних стандартів з діагностики та лікування РМЗ (ESMO, EUSOMA, NCCN).

Відомо, що саме скринінг клінічно здорових жінок з використанням інструментальних методів діагностики дає дуже високі шанси на повне одужання.

Які ж інструментальні методи діагностики існують для виявлення патології молочних залоз?

УЗД молочних залоз – основний інструментальний метод обстеження грудей дорослих жінок у віці до 40 років, який не має жодних протипоказань. Цей метод дослідження молочних залоз застосовують у вагітних і лактуючих жінок. Після 40 років цей метод теж може бути додатково призначений жінкам у комплексі з мамографічним обстеженням для отримання більш повної інформації про стан молочних залоз і регіонарних л/вузлів (особливо у випадку мамографічно щільних молочних залоз). Проте за допомогою УЗД молочних залоз не завжди вдається діагностувати РМЗ на доклінічній стадії.

Мамографія – це рентгенологічне обстеження молочних залоз. Цей метод є основним методом скринінгу для виявлення РМЗ згідно

з вітчизняними та закордонними рекомендаціями.

Саме **регулярне** мамографічне обстеження дозволяє знизити смертність від РМЗ до 40%. Нерегулярність обстеження нівелює цю перевагу. Адже якщо перерва між мамографіями складає 4-5 років, то виявлена пухлина може бути вже значних розмірів.

Первинну мамографію рекомендують жінкам у віці 40 років, навіть якщо в них немає жодних скарг з боку молочних залоз. Окрім того, що дослідження дозволяє діагностувати РМЗ у тих випадках, коли пухлину ще неможливо пропальпувати, з первинною мамографією будуть порівнювати подальші мамографічні обстеження. Рекомендації щодо періодичності мамографічних обстежень відрізняються в різних країнах. У більшості країн Європи в період від 40 до 69-75 років рекомендоване мамографічне обстеження один раз на два роки. В деяких країнах рекомендована щорічна мамографія. Можлива рекомендація – мамографічне обстеження грудей раз на два роки у віці від 40 до 50 років та щорічна мамографія з 50-річного віку. Періодичність мамографії доцільно обговорити з вашим лікарем-мамологом.

Мамографія може бути призначена швидше 40 років (із 35-річного віку згідно з вітчизняними та рекомендаціями EUSOMA) та з 30 років за рекомендаціями NCCN жінкам з високим ризиком виникнення РМЗ (наявність сімейного анамнезу, пов'язаного з РМЗ, генетичні мутації, опромінення грудної клітки з приводу іншого захворювання в минулому).

Жінкам з групи високого ризику, яким менше, ніж 35 років, рекомендована **МРТ молочних залоз з контрастуванням**, але не швидше 25 років.

Жінкам до 40 років із спадковим РМЗ згідно з сучасними настановами NCCN рекомендовано проводити діагностику завжди на 10 років швидше, ніж виникало захворювання у родичів жінки.

Існують певні рекомендації для жінок, яким проводили променеву терапію грудної клітки у віці 10-30 років.

За необхідності лікар-мамолог може призначити також **інші методи дослідження** (томосинтез, дуктографію, мамодуктоскопію, тонкоігольову аспіраційну біопсію з цитологічними дослідженнями, трепан-біопсію з гістологічними та ІГХ дослідженнями).

Важливо. Метод обстеження призначає лікар, враховуючи вік жінки та ризик виникнення РМЗ у неї протягом життя.

Визначення онкомаркерів, пов'язаних із РМЗ, не може бути методом виявлення РМЗ, адже їх рівень може залишатися не підвищеним при інвазивних формах РМЗ та може бути підвищеним при деякій неонкологічній патології. Тому визначення онкомаркерів служить зазвичай для оцінки ефективності лікування та наявності прогресування хвороби в уже встановлених випадках РМЗ.

Генетичне тестування – метод діагностики, що виявляє мутації генів, що відповідають за розвиток спадкового РМЗ. Найбільше клінічне значення мають гермінальні

мутації в генах BRSA-1 та BRSA-2, хоча нині існує можливість визначення широкій панелі генетичних мутацій, які можуть бути причиною РМЗ, підшлункової залози, яйників, маткових труб, простати, перитонеального раку, дифузних форм раку шлунка. Мамолог може рекомендувати генетичне тестування за наявності показань до такого дослідження як пацієнтці, так і її родичам.

Чоловіки теж хворіють на рак грудної залози (тут ми вживаємо саме цей термін). Але майже 99 % усіх пацієнтів з РМЗ – жінки.

Захворіти на рак молочної залози може будь-яка жінка, однак в одних ризик захворювання вищий, а в інших – значно нижчий.

Єдину причину захворюваності на РМЗ поки що не встановлено. Відомо, що майже 10 % РМЗ асоційовані з **генетичними мутаціями** та є спадковими. Тому наявність у близьких родичів РМЗ (а також раку інших локалізацій: яйники, маткові труби, підшлункова залоза, проста- та, перитонеальний рак), є **фактором ризику**.

До **інших чинників ризику** злоякісних пухлин молочної залози належать:

- наявність РМЗ в анамнезі;
- вік понад 40-50 років (90-80 % випадків РМЗ зустрічається саме у цій віковій категорії);
- деякі передракові захворювання молочних залоз;
- аборти в анамнезі;
- екзогенна та ендогенна стимуляція залозистої тканини молочної залози естрогенами (при порушеннях менструального циклу, тривалій гормонотерапії);
- раннє менархе (до 12 р.), пізній клімакс (після 55 років);
- пізні перші пологи, відсутність лактації;
- травми молочної залози;
- ендокринні захворювання; гіпертонія, цукровий діабет, ожиріння;
- опромінення грудної клітки в анамнезі (променева терапія);
- щільна структура молочних залоз (ускладнює виявлення патології під час мамографії);
- робота в нічний час;
- зловживання алкоголем.

Молочні залози – «дзеркало» гормонального та фізичного стану жінки. Адже молочна залоза – гормонозалежна та чутливо реагує на будь-які зміни в яйниках, надниркових залозах, щитоподібній залозі, гіпофізі.

Наявність чинників ризику не означає, що жінка обов'язково захворіє на РМЗ. Але жінки з високим ризиком повинні ще більш ретельно дотримуватися періодичності рекомендованих обстежень.

Насамкінець хочеться наголосити, що РМЗ за умов раннього виявлення та правильного лікування має гарні прогнози. Адже у випадку проведене адекватного комплексного лікування пацієнтка може розраховувати на повне одужання.

Тому, чарівні жінки, не хутуймо своїм здоров'ям!

Лариса НІТЕФОР, асистентка кафедри онкології, променевої діагностики і терапії та радіаційної медицини, лікарка-мамологиня, кандидат меднаук

АФОН ДАЛЕКИЙ ТА БЛИЗЬКИЙ

Пандемія коронавірусу, яка охопила, по суті, всі країни світу, своїми санітарно-профілактичними обмеженнями якоюсь мірою віддалила для відвідування Святу Гору. Але, незважаючи на це, не змогла зробити її недоступною цілком. Пропозиція взяти участь у паломництві була, як завжди, несподіваною, проте вже не настільки, як попередніми роками. Тому, коли з телефонної слухавки пролунав заклик «Афон кличе!», стало відразу зрозуміло, що час збиратися у дорогу. Цього разу аж ніяк не здивувало те, що на підготовку до подорожі знову було лише два дні. За цей короткий час, не інакше, як за Промислом, вдалося своєчасно владнати формальності та запитися необхідними документами, спорядженням і харчами на дорогу.

Автопробіг тривав рівно добу. Особливих втрат часу при перетині кордонів (Румунії, Болгарії та Греції) не було. Лише на кордоні Греції, крім паспортів, вимагали кovid-сертифікати або результати ПЛР-тестів не більш ніж триденного терміну.

І от, виїхавши з досить прохолодного на той час Тернопілля, ми прибули у 30-градусну спеку до грецького містечка Уранополіса, що є прикордонним до Афону. Оскільки нам відкривали діамонітеріони (пропуск-віза на Афон) з наступного дня, то вдалося ще й покупатися в теплом морі та відпочити в готелі.

Посилений карантинний контроль при в'їзді на Афон вимагав додаткового проведення експрес-тесту на коронавірус, який ми тут же біля візового офісу успішно пройшли й, отримавши діамонітеріони, попрямували на причал. Здавалося, що все було, як завжди і водночас відчувалися певні зміни. Насамперед впадало у вічі те, що помітно зменшилася кількість паломників. Судна відчалювали недовантаженими.

На самій афонській землі скрізь були помітні сліди минулорічної повені, яка порозмивала дороги та стежки. Але без особливих проблем ми добралися до величезної Кареї, бо Афон вже, як живий організм, відновлювався та заліковував свої рани. Традиційно біля центрального храму Кареї (де зберігається Чудотворна ікона Агіос естін: Достойно есть) ми прочитали акафіст до Богородиці. Був обідній час, тож ми пішим ходом попрямували у найближче розташований Андріївський скит. Не будемо зупинятися на дрібницях детального описування монастирів, бо це вже робили в наших попередніх

дописах. Додамо лише, що тут ми мали можливість прикласти до мощів голови Андрія Первозваного. Далі, з протилежного боку Кареї, був монастир Кутлумуш — за іменем засновника (приклалися до мощів дес-

в афонських монастирях проводять за візантійським часом, який міняється із зміною тривалості світлового дня: доба розпочинається й закінчується із заходом сонця, а день розпочинається з його сходом. Тож на час на-

кал (у перекладі з грецької — Степова рись). Серед найцінніших реліквій монастиря — глава апостола Варфоломія, частка Животворящего Хреста. Наступним був монастир Філофей — за іменем засновника (крім Живот-

туванням ракією, лукумом, шоколадом та запашною каваю.

Спочатку старець Алексій висловився з приводу автокефалії Православної церкви України. Він сказав, що, як написано у Святому Письмі, має бути «один пастир і одне стадо», так і кожна самостійна православна держава повинна мати свою автокефальну церкву. Також додав, що майже всі з 20 монастирів Афону підтримують автокефалію Православної церкви України на чолі з її предстоятелем Блаженнішим Епіфанієм. З його слів лише 2-3 монастирі ще не визначилися остаточно з цим питанням. Тому на Православній церкві України лежить велика відповідальність за підтримання православних традицій так, як вони підтримуються в Афонських монастирях. Отець-архімандрит також сказав, що монахи Афону схвалюють сучасні методи лікування коронавірусної хвороби, у тому числі й профілактичну вакцинацію. На запитання як ставитися до переходу на Григоріанський календар, архімандрит Алексій відповів, що з цим не треба поспішати та варто ще зачекати. На завершення

ниці Святої Праведної Анни). В монастирі зберігаються також Чудотворна ікона Богородиці «Всемилоствива заступниця» та частки Животворящего Хреста.

Відпочивши й поспілкувавшись з насельником монастиря ієромонахом Калістом, ми вирушили у дещо більш віддалений Іверський монастир. Дорога в Іверіон (у перекладі з грецької — Грузинський) внаслідок минулорічного стихійного лиха також виявилася складнішою, ніж попередніми роками. Зменшення кількості пішоходів призвело до заростання стежок хащами. Галуззя ожини своїми колючками раз за разом чіплялася за одяг, сповільнюючи та утруднюючи ходу. Місцями буреломи змушували нагинатися. Цю процедуру ускладнювали ще й наплічники з пожитками за плечима. Каміня, яким колись були викладені стежки, було вимите із землі водою та переверталось під ногами. Місцями обвали залишали над проваллями лише вузькі карнизи завширшки 20-25 см. Тут нам якраз і стали в пригоді наші посохи, які ми придбали під час попередніх подорожей. Тим більше, що на стежках круті спуски чергувалися з не менш крутими підйомами. Проте все це лише додавало ентузіазму під час подорожі.

Відвідавши Іверський монастир, в якому ми взяли участь у вечірньому Богослужінні та читанні акафіста до Чудотворної ікони Божої Матері Портаїтиса (у перекладі з грецької — Воротарниця), вирушили в напрямку до місця нашого офіційного базування — монастиря Пантократора (в перекладі з грецької — Вседержитель). Тут зберігається ікона Богородиці Геронтіси (у перекладі з грецької — Стариця), покровительки монастиря. У цьому місці ми провели дві ночі, беручи участь у всіх Богослужіннях добоного кола: вечірня, всенощна, ранкова та Літургія. Служби

шого перебування на Афоні служби розпочиналися о 4-й годині ранку та тривали до 8-10-ї години. Після вечірньої та Літургії разом з монахами та іншими паломниками ми підживлялися трапезою — пісною їжею зі свіжими овочами й фруктами, а також сухим монастирським виноградним вином, адже час був позапостовий. Кілька годин сну, що залишалися, ми проводили у досить скромних, але з усім необхідним, монастирських келіях.

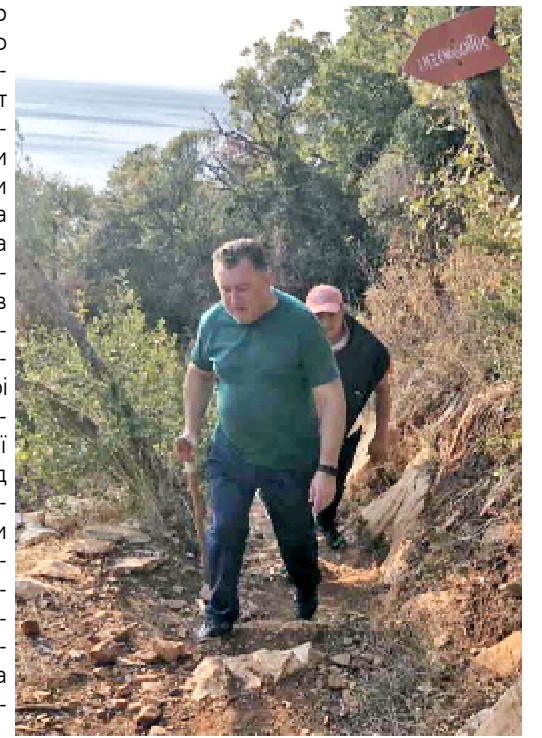
В Афону є така властивість: при одноманітному повторенні одних і тих же служб відкривали паломникам кожного разу щось нове. Так було й цього разу. Перше, що було досить несподіваним для нас і, зокрема, для нашого духовного очільника групи отця Андрія Гаджали — це запрошення його, з благословення настоятеля монастиря, для співслужіння в Літургії разом з грецькими священниками-монахами. Тому урочисто та з піднесенням ми слухали звучання виголосів українською мовою! А отець Андрій став одним з перших священників Православної церкви України, голос якого офіційно пролунав під час Літургії на Святій Горі Афон.

Ще одним і досі нами не баченим дійством було проведення під час Літургії Чину приєднання до православ'я, який здійснювався над дорослим франкомовним громадянином (він французькою мовою читав «Символ Віри» і «Отче наш» під час подальшого продовження Богослужіння). Після прийняття Святого Причастя ми разом з іншими учасниками Літургії привітали новопрієданого. На привітання «salut from Ukraine!» він радісно й дещо здивовано, а для нас досить несподівано, з акцентом відповів «Спасібо!».

Із Пантократора, де пішки, а де попутним транспортом ми добралися до монастиря Кара-

царського сина, який чудесно врятувався з корабля, що тонув). Серед Чудотворних ікон монастиря — Пантанасса, що означає Всецариця. Перед входом у монастир нам монахи повторно провели експрес-діагностику на предмет виявлення коронавірусу. У Ватопеді ми отримали подарунки — пояси, освячені на Поясі Богородиці, та освячену олійку. З Ватопеда шлях пролягав до монастиря Ксенофонт — за іменем засновника (у монастирі зберігаються: чудотворна ікона Божої Матері Одігітрія, серед інших реліквій монастиря — фрагменти Животворящего Хреста Господнього, частки мощів великомучениці Марини, мучениці Параскеви та великомученика Пантелеймона).

У цьому монастирі ієромонах-каліграф Лука випишував Томос про автокефалію Православної церкви України. У проміжку часу, який залишався в нас до вечірнього Богослужіння, ми ще зробили марш-кидок до сусіднього монастиря Дохіар (у перекладі з грецької — келарів, тобто за назвою одного з монастирських послушань), де біля Чудотворної ікони Скоропослушниця прочитали акафіст і повернулися назад у Ксенофонт. Після нічного Богослужіння, на якому ми знову причастилися Святих Таїн, перед самим від'їздом з Афону на нас чекала ще одна несподіванка: настоятель монастиря архімандрит Алексій (Мандзіріс) запросив українських паломників на символічну зустріч — «кава в настоятеля». Відбулося двостороннє спілкування з час-

Афонськими стежками

старець сказав, що ту Благодать, яку отримують паломники на Афоні, ми повинні привезти до себе додому. Зі словами подяки від нашої групи виступив наш адміністративний очільник Василь Миколайови Мулярчук. Зустріч завершили загальним фото на згадку.

Відтак на нас чекала зворотна дорога: паром, прощальне купання в Егейському морі, що омиває Афон, європейські та українські дороги. Ми везли із собою пам'ятні сувеніри для родичів і знайомих та незабутні враження про паломництво, а ще — мрію про можливість наступної подорожі.

Ілля ГЕРАСИМЮК,
професор ТНМУ,
Максим ГЕРАСИМЮК

18 жовтня відзначила ювілейний день народження доцентка кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я ТНМУ, кандидат медичних наук Наталія Ярославівна ПАНЧИШИН.

Вельмишановна
Наталіє Ярославівно!
Сердечно вітаємо Вас з ювілейним днем народження!
У стінах університету Ви здобули вищу медичну освіту, успішно пройшли 24-літній трудовий шлях: спочатку аспірантки кафедри шпитальної терапії, згодом асистентки, старшої викладачки кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я, а останні 16 років — доцентки цієї кафедри (тепер кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я).

Ректорат, профком і весь колектив університету глибоко поважають і щиро шанують Вас як одну з найталановитіших випускниць третього покоління, відомого науковця, досвідчену педагогиню й вихователя студентської молоді за багаторічну

невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових і громадських обов'язків.

Активною була Ваша громадська діяльність, зокрема, як кураторки студентських груп, багаторічної завучки кафедри, кураторки кредитно-трансферної системи навчання студентів університету, заступниці директора, голови циклової методичної комісії ННІ медико-біологічних проблем з навчальної роботи.

Ваша професійна та громадська діяльність відзначені грамотою обласної організації профспілки медичних працівників, подяками ректора університету.

Ваші порядність, працелюбність, жіночність, інтелігентність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки та є прикладом для наслідування новими поколіннями студентів, молодих лікарів, науковців і викладачів.

Бажаємо Вам, вельмишановна Наталіє Ярославівно, міцного здоров'я, невичерпного натхнення, нових творчих здобутків, добробуту, людського тепла, душевного спокою, родинного благополуччя й затишку, здійснення всіх задумів і сподівань!

Хай сміється доля, мов калина в лузі,
У родиннім колі, серед вірних друзів.
Хай крокують поруч вірність і кохання,
Хай здійсняться мрії і усі бажання!

Ректорат і профком ТНМУ імені І.Я. Горбачевського

19 жовтня відзначила ювілейний день народження ветеран ТНМУ Дарія Миколаївна ТАРАНЕНКО.

Вельмишановна
Даріє Миколаївно!
Сердечно вітаємо Вас з ювілейним днем народження!

Після закінчення Київського інституту культури, чотирьох років практичної роботи за фахом у стінах ТДМУ Ви успішно пройшли майже 37-літній трудовий шлях бібліотекарки, провідної бібліотекарки, завідувачки відділу, керівниці одного з найважливіших підрозділів вищого навчального закладу — бібліотеки, колектив якої Ви очолювали впродовж 12 років.

Ректорат, профком і весь колектив університету глибоко поважають і щиро шанують Вас за багаторічну невтомну працю,

високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових і громадських обов'язків, організаторський талант, вміння працювати з людьми.

Ваші порядність, працелюбність, жіночність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки та є прикладом для наслідування молодими працівниками.

Бажаємо Вам, вельмишановна Даріє Миколаївно, доброго здоров'я, невичерпного життєвого оптимізму, бадьорості духу, добробуту, людського тепла, душевного спокою, родинного благополуччя й затишку, довгих років радісного, щасливого довголіття.

Ваш ювілей — то мудрості пора.
Хай буде в досталь і в житті, і в домі
Здоров'я, щастя, злагоди, добра,
Добробуту та щирої любові!

Ректорат і профком ТНМУ імені І.Я. Горбачевського

30 жовтня виповнюється 50 років доценту кафедри хірургії №1 з урології та маліноазивною хірургією імені Л.Я. Ковальчука, кандидату медичних наук, заслуженому артисту естрадного мистецтва України Юрію Михайловичу ФУТУЙМІ.

Вельмишановний
Юрію Михайловичу!
Сердечно вітаємо Вас з 50-літтям!

У стінах Тернопільського медуніверситету Ви здобули вищу медичну освіту й успішно пройшли понад 20-літній трудовий шлях: спочатку старшого лаборанта, аспіранта, згодом асистента, а останні 9 років — доцента кафедри хірургії №1 з урології та маліноазивною хірургією імені професора Л.Я. Ковальчука.

Ректорат, профком і весь колектив університету глибоко поважають і щиро шанують Вас як одного з талановитих випускників третього покоління, відомого науковця, висококваліфікованого клініциста-хірурга, досвідченого педагога та вихователя студентської молоді за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне вико-

нання своїх службових і громадських обов'язків.

Активною була Ваша громадська діяльність, зокрема, як учасника художньої самодіяльності, автора та виконавця популярних пісень, соліста муніципального духового оркестру «Оркестра Волі».

Ваша професійна та громадська діяльність відзначені грамотами й подяками обласної державної адміністрації та обласного управління охорони здоров'я за активну громадянську позицію

та вагомий внесок у розвиток пісенної культури, грамотами та подяками ректора університету. Асоціація діячів естрадного мистецтва України удостоїла Вас звання «Заслужений артист естрадного мистецтва України».

Ваші порядність, працелюбність, інтелігентність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки та є прикладом для наслідування новими поколіннями студентів, молодих лікарів, науковців і викладачів.

Бажаємо Вам, вельмишановний Юрію Михайловичу, міцного здоров'я, невичерпного творчого натхнення, нових успіхів у Вашій благородній діяльності, добробуту, людського тепла, душевного спокою, родинного благополуччя й затишку, довгих років радісного та щасливого життя.

Хай злагода буде, хай буде любов,
Хай тисячу раз повторяться знов
Хороші, святкові і пам'ятні дні,
Хай сонце всміхається Вам у житті!

Ректорат і профком ТНМУ імені І.Я. Горбачевського

23 жовтня виповнилося 85 років ветеранові ТНМУ, кандидату медичних наук Іванові Михайловичу ВАНАТУ.

Вельмишановний
Іване Михайловичу!

Сердечно вітаємо Вас з 85-літтям!

У стінах університету Ви здобули вищу медичну освіту, а згодом після трьох років практичної лікарської роботи успішно пройшли 32-літній трудовий шлях: спочатку клінічного ординатора, аспіранта, асистента кафедри інфекційних хвороб, пізніше — асистента кафедри факультетської терапії, кафедри пропедевтики внутрішньої медицини.

Ректорат, профком і весь колектив університету глибоко поважають і щиро шанують Вас як одного з талановитих випускників першого покоління, відомого науковця, висококваліфікованого клініциста-терапевта, досвідченого педагога й вихователя студентської молоді за багато-

річну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових і громадських обов'язків.

Свідченням багатогранності Вашого таланту є журналістський хист, численні публікації в періодичних виданнях на історичну та злочинну суспільно-політичну тематику.

Активною була Ваша громадська діяльність, зокрема, як куратора студентських груп, неординарного лектора товариства «Знання», учасника медико-просвітницьких бригад викладачів, члена обласної ради товариства «Україна-Світ», учасника Всесвітнього конгресу українців.

Ваші порядність, працелюбність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки та є прикладом для наслідування новими поколіннями студентів, молодих лікарів, науковців і викладачів.

Бажаємо Вам, вельмишановний Іване Михайловичу, доброго здоров'я, невичерпного життєвого оптимізму, творчого натхнення, добробуту, людського тепла, душевного спокою, родинного благополуччя й затишку, активного та щасливого довголіття.

Хай на життєвій Вашій довгій ниві
Росте зерно достатку і добра,
Щоб Ви були здорові і щасливі,
Щоб доля тільки світлою була!

Ректорат і профком ТНМУ імені І.Я. Горбачевського

28 жовтня виповнюється 50 років доценту кафедри української мови, кандидату філологічних наук Володимирові Ярославовичу ЮКАЛУ.

Вельмишановний
Володимире Ярославовичу!

Сердечно вітаємо Вас з 50-літтям!

Після закінчення філологічного факультету Тернопільського педагогічного інституту у стінах Тернопільського медичного університету імені І.Я. Горбачевського Ви успішно пройшли 27-літній трудовий шлях: спочатку асистента, старшого викладача кафедри українознавства, згодом, кафедри української мови, а останні 12 років — доцента кафедри української мови.

Ректорат, профком і весь колектив університету глибоко поважають і щиро шанують Вас як відомого науковця, висококваліфікованого, досвідченого педагога і вихователя студентської молоді за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм,

сумлінне виконання своїх службових і громадських обов'язків.

Активною була Ваша громадська діяльність, зокрема, як завуча кафедри впродовж 12 років, куратора студентських груп, наукового секретаря Тернопільського обласного осередку наукового товариства імені Т.Г. Шевченка, учасника численних передач Тернопільського обласного радіо з питань функціонування української мови.

Ваша професійна та громадська діяльність відзначені грамотами обласної державної адміністрації, обласного управління освіти і науки, міського голови, грамотами й подяками ректора університету.

Ваші порядність, працелюбність, інтелігентність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки та є прикладом для наслідування новими поколіннями студентів, науковців і викладачів.

Бажаємо Вам, вельмишановний Володимире Ярославовичу, міцного здоров'я, невичерпного творчого натхнення, нових успіхів у Вашій благородній діяльності, добробуту, людського тепла, душевного спокою, родинного благополуччя й затишку, довгих років радісного та щасливого життя.

Нехай добром наповнюється хата,
Достатком, щирістю і сонячним теплом,
Хай буде вірних друзів в ній багато,

Прихильна доля огорта крилом!
Ректорат і профком ТНМУ імені І.Я. Горбачевського

Медичні новини зі світу

ЗАГАДКА СУПЕРІМУНІТЕТУ ВІД COVID-19

Люди, які раніше одужали від COVID-19, мають сильнішу імунну відповідь після вакцинації, ніж ті, хто ніколи не був інфікований. Оскільки світ стежить за новими штамми коронавірусу, основа такого «суперімунітету» стала однією з великих загадок пандемії. Дослідники сподіваються, що, зіставивши відмінності між імунним захистом, що виникає від інфекції, та проти вакцинації, вони зможуть намітити більш безпечний шлях до цього вищого рівня захисту.

ПРИРОДНИЙ ІМУНІТЕТ ДО COVID-19 МОЖЕ НЕ ПРОТРИМАТИСЯ

Невакциновані люди, які були інфіковані SARS-CoV-2, ризикують повторно заразитися протягом кількох років відповідно до моделі, заснованої на знаннях про SARS-CoV-2 та інші коронавіруси. Дослідники об'єднали довгострокові дані про «ендемичні» або постійно циркулюючі коронавіруси, які можуть викликати застуду, з генетичними даними від SARS-CoV-2 та близьких до них коронавірусів SARS-CoV і MERS-CoV. Результати показують, що середній ризик повторного зараження зро-

стає приблизно з 5% через 4 місяці після першого зараження до 50% до 17 місяців. «Імунітет відносно короткочасний, — каже біоінформатик Джеффері Таунсенд. — Вам все одно слід зробити щеплення, навіть якщо ви заразилися».

КИТАЙСЬКІ ВАКЦИНИ ПРОТИ COVID-19 ДЕМОНСТРУЮТЬ ОСЛАБЛЕННЯ ІМУНІТЕТУ

Вакцини CoronaVac і Sinopharm, розроблені в Китаї, мали надзвичайно важливе значення в боротьбі з пандемією, особливо в менш багатих країнах. Але дослідження показують, що імунітет від двох доз обох вакцин швидко знижується, а захист, запропонований літнім людям, обмежений. Всесвітня організація охорони здоров'я порекомендувала людям, які старші 60 років, отримати третю дозу тієї чи іншої вакцини, аби забезпечити достатній захист.

ПРО ВАКЦИНИ ПРОТИ ГРИПУ ТЕЖ НЕ ЗАБУВАЮТЬ

Фармацевтичні компанії прагнуть застосувати технологію месенджер-РНК (мРНК), яка була настільки успішною у вак-

цинах проти COVID-19, до вакцин проти грипу. Вони сподіваються, що вакцини матимуть кращу ефективність проти сезонного грипу. Адже вакцини, які зараз є, побудовані на основі інактивованих вірусів або рекомбінантних білків і зазвичай забезпечують 40-60% захисту від інфекції. Але виготовлення вакцин проти мРНК проти грипу може бути складнішим, ніж створення вакцин проти COVID-19. Конкуренція є ще більшою: лише у Сполучених Штатах доступно дев'ять аналізів грипу. Вакцини мРНК можуть мати неприємні симптоми. І немає впевненості, що мРНК може ефективно донести основний антиген, що міститься у вакцинах проти грипу.

СИСТЕМА ПЕРЕВІРКИ ВАКЦИНАЦІЇ ДЛЯ США

Уряд США оголосив масштабний план, який передбачає застосування вакцин проти COVID-19 для федеральних працівників, військовослужбовців збройних сил, багатьох медичних працівників і працівників великих підприємств. Дослідження такої амбітної схеми буде складним: правила впливають на мільйони людей у країні із зламаною системою обміну даними про стан здоров'я.

Добірку підготовлено за матеріалами Nature Briefing

ВІЧНА ПАМ'ЯТЬ

ІВАН ВАСИЛЬОВИЧ ЯРЕМА

16.05.1938 – 17.10.2021

Пошов у вічність на 84 році життя почесний професор Тернопільського національного медичного університету ім. Івана Горбачевського, доктор медичних наук, член-кореспондент Російської академії наук, почесний декан лікувального факультету, професор кафедри госпітальної хірургії Московського медико-стоматологічного університету Іван Васильович Ярема.

Народився він 16 травня 1938 року в с. Кудринці (нині Мельнице-Подільської громади) 1955

року закінчив Чортківське медичне училище та отримав диплом фельдшера. Після закінчення 1967 року лікувального факультету 1-го Московського медичного інституту залишився працювати молодшим науковим співробітником на кафедрі загальної хірургії та травматології. 1970 р. достроково закінчив аспірантуру, здобув звання кандидата медичних наук і з вересня того ж року й аж до смерті працював на кафедрі госпітальної хірургії 1-го Московського медико-стоматологічного університету.

Іван Васильович понад 40 років працював у системі вищої медичної освіти, більше 30 років був деканом (з 1988 до 2000 р. вечірнього стоматологічного та лікувального відділень, а з 2000 до 2015 р. — деканом лікувального факультету: денне та вечірнє відділення) Московського державного медико-стоматологічного університету ім. О.І. Євдокимова.

1981 р. І.В. Ярема захистив докторську дисертацію і з 1982 р. до липня 2021 р. — професор, завідувач кафедри госпітальної хірургії Московського державного медико-стоматологічного університету. Підготував 117 канди-

датів і 42 доктори медичних наук, автор 500 наукових робіт та 19 посвідчень про винаходи.

Основним напрямком наукових пошуків кафедри, яку очолював І.В. Ярема, була розробка лімфологічних способів діагностики та лікування різних захворювань. Іван Васильович поряд з клінічною лімнологією розширив та поглибив дослідження у сфері гастроентерології. Останні десятиліття наукова та педагогічна діяльність І.В. Яреми характеризувалася активним впровадженням методів лапароскопічної хірургії, визначення показань до хірургічного лікування виразкової хвороби, ускладненої кровотечею, нестандартних оперативних втручань при гігантських пухлинах черевної порожнини та передньої черевної стінки, реконструктивних втручань.

Іван Васильович Ярема часто бував у Тернопільському національному медичному університеті, брав участь у різних заходах вишу.

Ректорат, колектив ТНМУ глибоко сумує з приводу смерті Івана Васильовича Яреми та висловлює щирі співчуття рідним і близьким покійного.

Відповіді на сканворд, вміщений у № 19, 2021 р.

- 1. Жом. 2. Чохол. 3. Східний. 4. Демарш. 5. Йодонол. 6. Авокадо. 7. Мо. 8. «Монд». 9. Овоч. 10. Ківш. 11. Вакх. 12. Масло. 13. Декада. 14. Аргамак. 15. Динозавр. 16. Ерот. 17. Лем. 18. Рай. 19. Христос. 20. Га. 21. Отология. 22. Караоке. 23. Какао. 24. Гну. 25. АСУ. 26. МЗС. 27. Око. 28. Тло. 29. Ют. 30. Ксерокс. 31. Квас. 32. Зозуля. 33. Крос. 34. Аа. 35. Гралі. 36. Ананас. 37. Гра. 38. Йот. 39. Буй. 40. Трон. 41. Нора. 42. «Стожари». 43. Акан. 44. Бард. 45. Лот. 46. Рок. 47. Ятір. 48. Сноб. 49. Тік. 50. Крах. 51. Корсар. 52. Ара. 53. Сонечко. 54. Ка. 55. Ему. 56. Мі. 57. Іспит. 58. РГ. 59. Паса. 60. Гус. 61. Колиба. 62. Крем. 63. Охра. 64. Ми. 65. Гать. 66. Зубр. 67. Чизель. 68. Три. 69. Едіта. 70. Уд. 71. Спина. 72. Лак. 73. Бі. 74. Барс. 75. Аїва. 76. Вія. 77. Ран. 78. Арт. 79. Батат. 80. Аварі. 81. Іран. 82. Ясна.

Відповіді у наступному числі газети

СКАНВОРД

Сканворд з 74 клітинками, у яких розміщені фотографії та ілюстрації, пов'язані з темами вказаних у клітинках номерів.

1. Законодавчий акт Центральної Ради	2. Футбольний клуб у Тернополі	3. Настанова, порада	4. Суддя у спорт. змаганнях
5. Возз'єднання	6. Прапор Президента України	7. 24 години 8. Укр. телеканал	9. Хлібний виріб
10. Бойовий клич	11. Спосіб шиття	12. Партия В.Чорновола (абрв.)	13. Різновид халцедону
14. Український танець	15. Прилад для ловлі риби	16. Шанобливе звертання до українця	17. Майстерня
18. Райцентр в Тернопільді	19. Напій з ягід, фруктів	20. Танцювальний крок	21. Де... де факто
22. Засіває лан	23. ...Ось мачка	24. Тут ставлять вистави	25. Орган птахів
26. Київська гривня	27. Облцентр в Україні	28. Оре землю	29. Нота
30. Державна відзнака	31. Гараж для літаків	32. Прикраса з коралів	33. Роман Ю.Мушкетика
34. Гуцульський танець	35. Гори.	36. Талия	37. Бог сонця
38. Старосло-в'янська лігера	39. Схлепіння	40. Захворювання	41. Героїня «Украденого шмаття»
42. Різдвяне дійство	43. Героїня М. Старицького	44. Одиниця потужності	45. Пістолет
46. Грошове стягнення	47. Вживається для писання	48. Казкове число	49. Великий безлісий простір
50. 100 м²	51. Ша-стия фут-боліста	52. Ансамбль з трьох співаків	53. Протидіяння чужій волі
54. Час, період	55. Місто	56. Ре-гіон України	57. Український автобус
58. Каза-кова країна	59. Бик	60. Українськї Фермо-пили	61. Вага-томінеральна грська порода
62. Символ од-ного з обл-центрів	63. Ручна грана-та	64. Літак	65. Вість
66. Са-мець лисиці	67. ...Банк	68. По-крівля	69. Гбрид коня та віслока
70. Каза М. Коцю-бинського	71. Про-фесіонал	72. Устрій	73. Огоро-жа
74. Зай-менник			